

GAMLE HUS DA OG NÅ

2004–2009

Status for SEFRAK-registrerte bygninger
Sarpsborg kommune
Østfold fylke 2009
2. omverv

Forside: Sannesund, foto KMK 2009

Illustrasjoner: Med unntak for fotografier fra SEFRAK-registreringen er alle foto tatt av Kulturminnekompaniet (KMK) år 2004 og 2009. Svarthvitt foto er fra SEFRAK-registreringen om ikke annet er nevnt. SEFRAK-fotonegativer er arkivert hos Fylkesmuseet. Østfold

Trykk: Allkopi, Oslo 2010

Forord

Riksantikvaren gjennomfører systematiske kontrollregistreringer av SEFRAK-registrerte hus for å observere tap og endringer av bygninger eldre enn før 1900. Oversikt over denne mangfoldige bygningsmassen utgjør et viktig grunnlag med tanke på framtidige fredninger. Overvåkingsresultatene gir opplysninger om presset på den eldre bygningsmassen, og vil kunne gi grunnlag for å sette inn målrettede tiltak som istandsetting og vedlikehold.

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller, skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig." Det overvåkes i alt 18 kommuner, og hver kommune kontrollregistreres på nytt etter 5 år. Første syklus (omdrev) ble avsluttet i 2004. Andre omdrev avsluttes i 2009.

Kulturminnekompaniet har siden år 2000 på oppdrag fra Riksantikvaren gjennomført kontrollregistreringene i de utvalgte kommunene fram til avslutning av andre omdrev. I 2009 ble ca. 2900 bygninger i kommunene Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger kontrollert.

Rapporter fra de tidligere kontrollregistreringene er tilgjengelige på Riksantikvarens nettsider www.riksantikvaren.no.

August 2010

Unni Broe og Solrun Skogstad

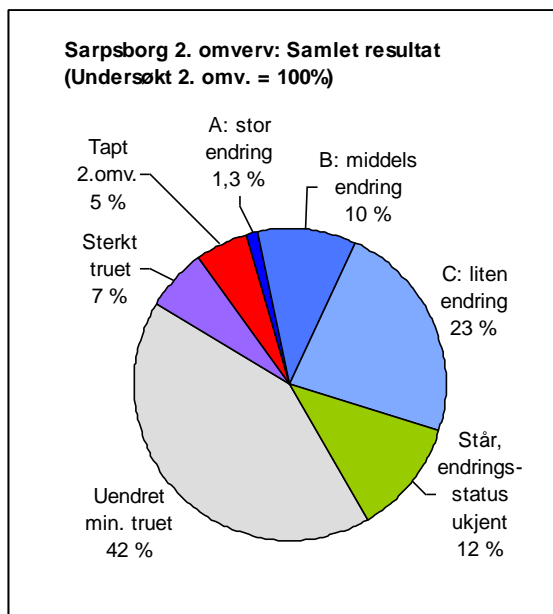
Innhold

0	SAMMENDRAG	6
0.1	Kvantitative forandringer	6
0.2	Kvalitative forandringer	7
0.3	Årsak til tap og endring	7
0.4	Saksbehandling, bruk av SEFRAK-registeret m.m.	7
1	OM PROSJEKTET	8
1.1	Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)	8
1.1.1	Miljømål	8
1.1.2	SEFRAK.....	8
1.1.3	Miljøovervåkingens gjennomføring	8
1.1.4	Undersøkte SEFRAK-data	9
1.1.5	Parametere for MOV-undersøkelsen.....	11
2	GRUNNLAGSMATERIALET FOR MOV-UNDERSØKELSEN 2009	13
2.1	De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2004–2009	13
2.1.1	Undersøkte bygninger 2004–2009	13
2.2	Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Sarpsborg 2009	14
2.2.1	Antall undersøkte hus	14
3	RESULTAT	15
3.1	Tap	15
3.1.1	Tap – samlet oversikt	15
3.1.2	Tap – samfunnssektor og sosial miljørammenheng	16
3.1.3	Tap – bygningstyper	18
3.1.4	Tapsårsaker.....	24
3.2	Endringer av gjenstående bygninger	25
3.2.1	Endringer – samlet oversikt.....	25
3.2.2	Endring – bygningstyper	26
3.3	Tilstand	29
3.3.1	Tilstand – samlet oversikt.....	29
3.3.2	Tilstand – sosial miljørammenheng	30
3.3.3	Tilstand – bygningstyper	31

4	GEOGRAFISKE VARIASJONER	35
4.1	Tap og geografiske variasjoner	35
4.1.1	Tap – områder: Tidligere kommuner	35
4.2	Tap – tettbygd/spredtbygd	36
4.3	Endringer og geografiske variasjoner	37
4.3.1	Endring – områder: Tidligere kommuner	37
4.3.2	Endring – tettbygd/spredtbygd	38
4.4	Tilstand og geografiske variasjoner	39
4.4.1	Tilstand – områder: Tidligere kommuner	39
4.4.2	Tilstand – tettbygd/spredtbygd	40
5	UTVIKLING OG TENDENSER.....	41
5.1	Hovedtrekk ved kommunens utvikling	41
5.2	Tendenser i trusselbildet.....	41
6	SAMLET RESULTATOVERSIKT MOV 2009.....	43
6.1	Kvantitative forandringer samlet 2009	43
6.2	Kvalitative forandringer	45
6.2.1	Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng.....	45
6.2.2	Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper	47
6.2.3	Tapsårsaker.....	48
KILDER.....		49
VEDLEGG 1. ANDRE OMVERV. BYGNINGSTYPER: TAP – ENDRING – TILSTAND.....		50
VEDLEGG 2. ANDRE OMVERV. REGISTRERINGSKRETSER: TAP - ENDRING – TILSTAND		51
VEDLEGG 3. KART OVER SARPSBORG		54

0 Sammendrag

0.1 Kvantitative forandringer

Nøkkeltall Sarpsborg: Mellom 2004 og 2009 har 76 hus, dvs. 5,3 % av de undersøkte bygningene gått tapt. Det tilsvarer et årlig tap på 1,07 %.

MOV-undersøkelsen i Sarpsborg 2009 omfatter 1423 hus. Disse tar utgangspunkt i de gjenstående bygningene fra undersøkelsen i 2004.

Ca. 94 bygninger er så sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer en prosentandel på ca. 7 av de undersøkte i 2009. Det er 2 % høyere enn i 2004, i antall er det omtrent som sist. Bak tallet ligger likevel en del nye med status "Truet", da 28 truete fra 2004 nå er tapt, og litt under 10 er satt i stand.

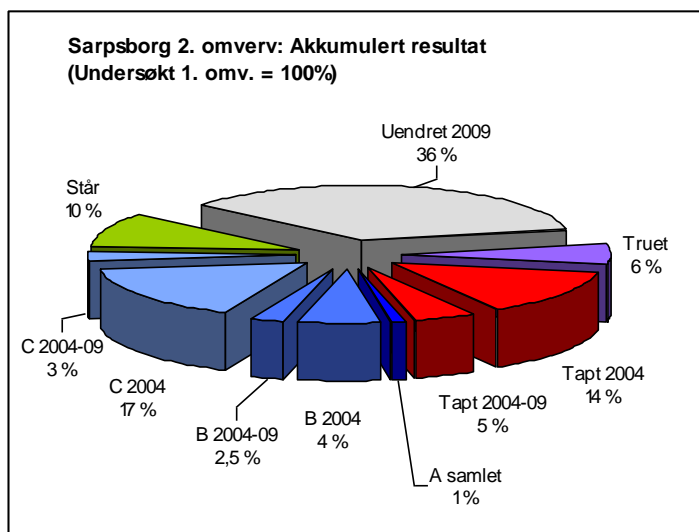
19 hus (1 %) er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A. Det er kun tre flere enn i 2004.

I 2009 utgjør tallene for tapt, stor endring (endringstype A) og sterkt truet en samlet bolk på ca. 14 % av de undersøkte bygningene.

Samlet er 490 hus endret siden SEFRAK-registreringen (1982–93), inkludert endringstype A. Det tilsvarer ca. 36 % av de undersøkte i 2009. 92 flere hus enn i 2004 har nå status som endret. Men da flere i gruppen fra 2004 er revet eller har skiftet status, er det reelle tallet nye endrete større. De nye entreete fordeler seg omtrent likt på endringstype B og C.

I 2009 sto 42 % av de undersøkte husene i tilnærmet samme stand som ved SEFRAK-registreringen, og disse var ikke spesielt truet av dårlig teknisk tilstand.

Andelen klassifisert som "Står", dvs. med endringsstatus ukjent, er 12 %. Prosentandelen er noe høyere enn i 2004. En del hus var under ombygging i 2009.

Tar man utgangspunkt i de opprinnelige bygningene som ble undersøkt i 1. omverv, er akkumulert tap i 2009 19 % – mot 14 % i 2004. Tilsvarende er akkumulert andel tapte, truete og endringsgruppe A nå 25 % – mot 20 % i 2004.

0.2 Kvalitative forandringer

Med et årlig tap på 1.07 ligger Sarpsborg i det øvre sjiktet av kommunene som undersøkes for 2. omverv. Ved 1. omverv lå Sarpsborg nærmere samlet gjennomsnitt.

I hovedtrekk samsvarer forholdene mellom samfunnssektorene med resultatet fra 2004. De fåtallige gruppene "Industri", "Offentlig forvaltning" og "Fritid" har ikke tap, i 2004 hadde disse lave tapsprosenten sammenlignet med resten av materialet. Innen "Samferdsel" gir få tap store utslag.

De tallmessig største gruppene "Landbruk, fiske" og "Fast bosetting uten næringstilknytting" har flest tapte hus. Tapene fordeler seg ganske likt i prosentandel mellom disse gruppene. Den mindre gruppen hus knyttet til handel framstår som sårbar med tap nær dobbelt av gjennomsnittet. Tapene innen "Handel" og "Fast bosetting uten næringstilknytting" har særlig gått utover miljøer i Sarpsborg by.

Det er små forskjeller i tapsfrekvensen om man ser på sosial miljøsammenheng. Ved 1. omverv kom småkårsbebyggelsen langt dårligere ut. Det var tap i arbeidermiljøene som ga dette resultatet. Om vi ser på fordelingen innen gruppen i år, er det fortsatt flere tap av arbeiderhus enn av hus på husmannsplasser. I tilstand følger de gjennomsnittet. Tatt i betraktning de store tapene i arbeidermiljøene ved forrige omverv, framstår derfor miljøene som desimerte og sårbare.

Det er fortsatt stor forskjell på hvordan ulike bygningstyper kommer ut. "Bolighus/våningshus" inkludert "Bygård", har som ved forrige omverv tapsandeler under gjennomsnittet. Sist var det markert større tap av bolighus i urbane strøk enn på gårdstun. Nå er det ingen forskjell. Tilsvarende var bygården langt mer utsatt ved 1. omverv enn nå. Våningshus på gårdsbruk er i dårligere stand enn bolighus og bygårder, som til gjengjeld er mest endret.

"Mindre uthus i/nær tunet" omfatter både hus knyttet til bybebyggelsen og primærnæringene. Her er tapene fortsatt store, særlig for bakgårdsbebyggelsen i byen. Om tallene for bolighus og bygårder er mer positive enn sist for eldre bymiljøer, gjelder det ikke hele bildet.

Fortsatt har jordbrukets driftsbygninger tapsandeler over gjennomsnittet, men avstanden er ikke så markert som sist. Tapsandelen er mest markert for den mer alderdommelige "fjøs, stall, låve" som også har svært høy andel i dårlig stand blant de gjenstående. Samtidig er endringsandelen høy for driftsbygninger av den mer moderne "enhetslåven".

Det er fortsatt en tendens til at oppussing av eldre hus får karakter av tilbakeføring – i mer eller mindre streng forstand. Som oftest vil det si at nye vinduer nå har tofag med ruteinndeling.

0.3 Årsak til tap og endring

Forfall, direkte eller indirekte, er fortsatt den viktigste årsaken til at hus går tapt i Sarpsborg. Forfall og opprydding har den klart største tapsandelen, særlig for landkommunen Varteig, men også i Sarpsborg by har flere hus denne tapsårsaken. Riving for oppføring av ny bygning eller annen arealbruk, er den klart største tapsårsaken for Tune, der store områder ligger opp mot byen med påfølgende utbyggingspress, men generelt for Sarpsborg kommune og Skjeberg er ny arealbruk en viktig tapsårsak. Ny arealbruk ligger nok bak at både gamle Sarpsborg og tettstedene generelt har tapsandeler klart over gjennomsnittet. 5 % av tapene skyldes brann og naturkatastrofe.

0.4 Saksbehandling, bruk av SEFRAK-registeret m.m.

Originalmaterialet til SEFRAK-registreringen er hos fylkeskulturetaten. Byggesaker som berører SEFRAK-registrerte bygninger blir sendt til fylkeskonservator for uttalelse.

1 Om prosjektet

1.1 Riksantikvaren og miljøovervåking (MOV)

Miljøforvaltningens definisjon av miljøovervåking er: Miljøovervåking er en systematisk innsamling av data ved hjelp av etterprøvbare metoder, om mulig basert på en hypotese om sammenhengen mellom årsak og virkning.

Gjennom miljøovervåking vil Riksantikvaren: Følge med i kvantitative og kvalitative endringer i kulturminner og kulturmiljø, og vurdere effekten av tiltak i forhold til bestandsutvikling, tilstand og representativitet.

Riksantikvaren har i sin strategi slått fast at "RA skal forholde seg aktivt til den løpende samfunnsutviklingen gjennom offensiv kunnskapsutvikling, bred samfunnskontakt og god oversikt over sentrale endringsprosesser og deres konsekvenser."

Med et bredere tallmateriale fra systematiske undersøkelser vil man kunne stille prognoser for hvor stor del av bestanden som vil forsvinne i løpet av en gitt tid. Disse dataene vil kunne danne grunnlag for politisk handling med sikte på vern.

1.1.1 Miljømål

Kontrollregistreringen knytter seg til nasjonalt resultatmål 1: "Det årlige tapet av verneverdige kulturminner og kulturmiljøer som følge av at de fjernes, ødelegges eller forfaller skal minimaliseres. Innen 2020 skal tapet ikke overstige 0,5 % årlig."

1.1.2 SEFRAK

I 1970 ble det tatt initiativ til en landsomfattende registrering av faste kulturminner i Norge. Feltarbeidet kom i gang i form av prøveprosjekter i 1973. Registreringen ble først ledet av et eget sekretariat, "SEkretariatet For Registreringen Av faste Kulturminner i Norge", forkortet til SEFRAK. Arbeidet ble konsentrert til i hovedsak å omfatte bygninger og rester av bygninger eldre enn år 1900 (med en del lokale unntak). I 1989 ble sekretariatet oppløst og dets ansvarsområde overført til Riksantikvaren, men navnet SEFRAK ble beholdt som en betegnelse på det registeret som ble bygd opp. SEFRAK-registreringene ble i hovedsak avsluttet omkring 1995. Da var det ved hjelp av standardiserte skjema registrert over 515 000 objekter. (Av disse var ca 20 000 miljøregistreringer og "andre minner enn hus".)

Ved et samarbeid mellom Statens kartverk og Riksantikvaren ble opplysningene fra bygningsdelen av SEFRAK koblet sammen med bygningsdelen i GAB-registeret. GAB-registeret var den gang det nasjonale registeret for grunneiendommer, adresser og bygninger. I løpet av 2009 skal alle landets kommuner ta i bruk Matrikkelen som det offisielle registeret for eiendom, bygning og adresse. Matrikkelen erstatter GAB-registeret, men SEFRAK-dataene følger med inn i det nye systemet.

1.1.3 Miljøovervåkingens gjennomføring

I 1994 ble SEFRAK-registreringen fra 1973–74 i Nittedal kommune i Akershus som første kommune kontrollert. Utover 1990-tallet kom det i stand andre mindre overvåkingsprosjekter med kontroll av tidligere registrerte kulturminner – fornminner og bygninger. I 2000 fikk Riksantikvaren for første gang øremerkete midler for miljøovervåking, og siden 2001 er miljøovervåking en fast bestanddel i Riksantikvarens virksomhet.

Systematisk kontrollregistrering av SEFRAK-registrerte hus begynte i 2000, og det overvåkes i alt 18 kommuner. Hvert år kontrolleres utviklingen i fire kommuner, og hver kommune kontrolleres på nytt

etter 5 år. De 18 kommunene er (1. omdrevsår i parentes): Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino (2000); Sandnes, Eidskog, Skjåk og Saltdal (2002); Melhus, Snåsa, Flora og Vega (2003) og Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger (2004) – dertil Tromsø (2001). Første omdrev av kontrollregistreringen ble avsluttet i 2004. Det er utarbeidet rapporter med resultat fra undersøkelsen for hver kommune – "Gamle hus da og nå".

SEFRAK-registreringen i de fleste av de undersøkte kommunene strakk seg over et langt tidsrom, fra midten av 1970-tallet til 1990-tallet. Det er derfor vanskelig å finne sammenlignbare tall for desimeringstakt og endringstakt i kommunene ut fra materialet for først omdrev. Gjennom andre omdrev er det tanken at man ved å kontrollere situasjonen over en gitt periode på 5 år, vil få et sikrere materiale for å vurdere og sammenligne bestandsutviklingen i de ulike kommunene.

Andre omdrev startet i 2005 med Nord-Aurdal, Gjerstad, Fræna og Kautokeino. I 2006 ble Tromsø undersøkt for andre gang. Samme år ble Nittedal på ny trukket inn og kontrollregistrert. I 2007 ble Eidskog, Skjåk, Sandnes og Saltdal undersøkt for andre gang, og i 2008 Flora, Vega, Melhus og Snåsa. I 2009 var turen kommet til Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger.

I 2010 begynner det tredje omverv, hvor de utvalgte kommunene kontrolleres på nytt.

1.1.4 Undersøkte SEFRAK-data

Utgangspunktet for MOV-undersøkelsen har vært å se om de SEFRAK-registrerte bygningene fremdeles står, og om de er endret siden førstegangs-registreringstidspunktet. I feltarbeidet har prosjektet benyttet kartutplott som er produsert hos Riksantikvaren og papirkopier av SEFRAK-skjemaene. De innsamlele dataene er lagt inn i en database som har utgangspunkt i et ekstrakt av SEFRAK-opplysningene i Matrikkelen.

I tillegg til å undersøke de rent kvantitative forandringer i kulturminnebestanden – hvor mange som er tapt og endret – har det vært et mål å se på mulige kvalitative forandringer: Hva slags følger tap og endringer har fått for det kulturhistoriske innholdet og representativiteten i kulturminnebildet som helhet. Med utgangspunkt i strukturen i SEFRAK-registeret har man valgt ut noen aspekter som er undersøkt nærmere, det gjelder samfunnssektor, sosial miljøsammenheng, hustyper, alder, samt geografiske variasjoner innen kommunene.

Hustypebetegnelse som er brukt i MOV-undersøkelsen (og lagt inn i databasen) representerer en grovsortering som er gjort for MOV-undersøkelsen. Tanken er at undergruppene forenkler oversikten, samtidig som inndelingen tar vare på typiske trekk ved eldre byggeskikk – med egne hus for et variert sett med arbeidsoppgaver, funksjoner og utnyttelsen av ulike ressurser i landskapet. Betegnelser som brukes er standardiserte, da de lokale betegnelser varierer.

For at den grafiske framstillingen skal være lesbar, er de fleste hustypene igjen inndelt i større grupper. Gruppene som grafene er bygd på, vises med uthevet skrift i tabellen som følger. For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på de enkelte hustypene, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

Bolighus/våningshus**Mindre uthus i/nær tunet**

Sidebygning
 Stabbur/loft
 Andre mindre uthus i/nær tunet
 Uthus knyttet til bolig/bygård

Driftsbygninger i tunet

Fjøs, stall, låve (enkelststående, også i rekke)
 Driftsbygning (enhetsbygningen)

Hus i utmark/seter

Utløe, sommerfjøs
 Kvern, sag
 Koie
 Andre hus i utmark
 Seterstue/seterbu/sel
 Seterløe
 Seterfjøs
 Andre hus på setra

Bygård**Naust, sjøhus, fyr m.m.**

Naust
 Sjøhus
 Rorbu
 Fyr m.m.

Andre hustyper

Næringsbygg (meieri, industri, kraftverk, teglverk, mølle, trandamperi, salteri, røykeri m.m.)
 Kraftstasjon, transformatorstasjon
 Forretning
 Hotell, gjestgiveri, skysstasjon, kafé m.m.
 Stasjonsbygning
 Kirke, kapell
 Skole/internat
 Forsamlingshus
 Sykehus, pleiehjem
 Kommunehus
 Bygdemagasin, telthus, tollbod
 Hytte
 Ukjent

Datering

Tidfestingen av hus i SEFRAK-materialet må leses med forbehold, dateringen er hentet fra registreringskjemaet og er som hovedregel ikke kontrollert. Som for de andre variablene er det en stor grad av skjønn i dateringen.

Datering i forhold til flyttete hus er et eget problemområde. Det har vært ulike tradisjoner for hvordan flyttete hus dateres – med utgangspunkt i gjenreisingsåret eller antatt byggeår før flytting. MOV-undersøkelsen har lagt seg på den siste forståelsen av "alder", siden denne har vært mest utbredt. I den utstrekning opplysningene på skjemaet klargjør bakgrunnen for dateringen, er dateringsåret korrigert for dette ved undersøkelsen. Dette er først og fremst aktuelt for eldre flyttete hus gjenoppsatt på 1900-tallet siden 1900-talls hus i utgangspunktet er holdt utenom undersøkelsen. Andre opplagte feildateringer, skrive/punchefeil og lignende er korrigert der man har blitt oppmerksom på det.

Registreringskretser – geografiske forhold

Et siktemål med MOV-undersøkelsen er å se om beliggenhet i forhold til sentrum/periferi, tettbygde/spredtbygde områder påvirker kulturminnebestanden.

SEFRAK-registreringen ble organisert i felt etter de samme grunnkretser som Statistisk sentralbyrå (SSB) har brukt i folketellingene fra 1970 og 1980. Disse tar utgangspunkt i befolkningstetthet. Kretsinnndelingen for Bø og Samnanger er organisert etter grensene som gjaldt ved folketellingen i 1970. Sarpsborg og Holmestrand er organisert etter kretsinnndelingen som ble innført ved folketellingen i 1980. Kretsinnndelingen som SSB benyttet i 1980 inneholder flere kretser enn den fra 1970. I kretsinnndelingen fra 1970 er tettstedene skilt ut som egne kretser. Det er de ikke i 1980.

Kretsinnndelingen kan belyse tap og endringer knyttet til kulturminnenes geografiske beliggenhet, dvs. om visse strøk i en kommune er mer utsatt enn andre.

For oversikt over resultatene fra MOV-undersøkelsen fordelt på registreringskretser, viser vi til tabeller i vedlegg til hver kommunerapport.

1.1.5 Parametere for MOV-undersøkelsen

Følgende parametere skal undersøkes: 1) tap, 2) ombygging og 3) teknisk tilstand.

Tap

Tap er det absolutte tap av SEFRAK-registrerte objekter siden registreringstidspunktet. Det betyr at huset fysisk sett er borte.

Flytting som tap

Hus som er flyttet vil framkomme som tap, med unntak for flytting innen et snevert geografisk område – som for eksempel et gårdstun. Så langt undersøkelsen gir opplysninger om det, er det gjort rede for hvor mange som er flyttet.

Gjenoppstått

En ny kategori ved 2. omverv er gjenoppståtte hus. Det gjelder hus som har vært midlertidig tatt ned, lagret ved undersøkelsen for 1. omverv, og som så er satt opp igjen i tilnærmet opprinnelig fysisk sammenheng (jamfør flytting).

Endring – tilbygg, påbygg, ombygging

Det er definert tre ulike grader av endring: A, B og C.

Endringstype A Stor endring. Sterk grad av ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Tilbygg/påbygg som i størrelse dominerer den opprinnelige bygningen. Bygningens opprinnelig volumkarakter er endret.

Endringstype B Middels endring. Mindre omfattende ombygging. Utvidelse eller reduksjon av bygningens bruksareal. Mindre påbygg/tilbygg som underordner seg den eksisterende bygningen.

Endringstype C Liten endring. Endring av bygningens karakter gjennom generelt vedlikehold for eksempel ved utskifting av ytre bygningselementer som nytt panel, takbelegg og vinduer/listverk.

I utgangspunkt tar MOV-undersøkelsen ikke stilling til om endringene er gode eller dårlige.

Et mål med undersøkelsen er å skille ut antall bygninger som er så sterkt ombygde at det er lite eller ingenting igjen av bygningens opprinnelig karakter (endringstype A). Disse bygningene har i stor grad mistet sitt opprinnelige preg, og vil som regel i kulturminnesammenheng regnes som relativt verdiløse. De kan likevel ha bygningshistorisk kunnskapsverdi og annen kulturhistorisk interesse.

For endringstype B og C vil et eventuelt tap av kulturhistorisk verdi variere langt mer med hvordan endringene er utført. Endringstype B kan for eksempel romme hus som er tilbygd, men hvor den opprinnelige delen har beholdt både form og autenticitet i detaljer.

Det blir likevel et stort element av skjønn i klassifiseringen av de endrete husene i de tre endringstypene.

Utgangspunktet også ved 2. omverv vil være huset ved førstegangs-registreringstidspunktet, slik det framstår på SEFRAK-skjemaet. Eventuelle tilleggsendringer i forhold til 1. omverv framkommer som merknader, men blir ikke ført fram i statistikkens form.

Tilbakeføring.

Enkelte endringer representerer en tilbakeføring til eldre uttrykk. De vil bli registrert som endring i denne undersøkelsen, som oftest i gruppe C, men B er også representert. Ved 2. omverv blir hus med tilbakeført karakter notert som en tilleggsmerkning i databasen og telt opp. I den statistiske analysen er det ikke tatt hensyn til om det er historisk verifiserbart belegg for tilbakeføringen knyttet til det enkelte hus. Dette blir omtalt mer skjønnsmessig i rapporten der man får opplysninger om det.

Problemer med å registrere mindre endringer

Dette berører vurderingen av hvilke objekter som skal klassifiseres i endringsgrad C, eller gå inn i restkategorien "uendret". I mange tilfelle kan det være vanskelig både å observere og klassifisere mindre endringer. Dette kan dels ha med kvaliteten på foto og bygningsbeskrivelsen på SEFRAK-skjemaet å gjøre. For å få mest mulig enhetlig behandling av materialet, er det valgt å ikke se på skifting mellom relativt moderne taktekke som bølgeblikk, eternitplater, asbestsplater, aluminiumsplater, papp m.m. som endring. Det samme gjelder også utskifting av enkelte vinduer som har samme format, men hvor detaljene er vanskelig å kontrollere i forhold til før/nå. Det ligger derfor en stor grad av skjønn i om dette er vurdert som "endring" etter kriteriene for undersøkelsen.

Om panel, listverk, vinduer og takbelegg er helt fornyet, men av samme typer som ved registreringen, vil dette i de fleste tilfelle ikke bli registrert som endring. Undersøkelsen har derfor ikke som mål å registrere tap av autenticitet på detaljnivå.

"Står" – status ukjent

En del hus har det ikke vært mulig å klassifisere endringsgrad til. Dels skyldes det, som nevnt over, kvaliteten på SEFRAK-skjemaet, dels kan det være hus som var under oppussing/ombygging – enten ved den opprinnelige SEFRAK-registreringen, eller ved MOV-undersøkelsen. Disse går inn i undersøkelsen som "Står". I 2. omverv er status til en del av disse avklart, mens nye er kommet til.

Riving av deler av hus

En spesiell type endring framkommer når deler av hus blir revet, og gjelder ofte der konstruksjoner som laft, bindingsverk, skjelterverk eller stav/grind er kombinert. En typisk endring her er at de deler av huset som er bygd i lettere konstruksjon er mer utsatt for forfall og derfor blir revet, mens den tømra delen står igjen. Ofte gjelder slike del-rivinger driftsbygninger og da er særlig fjøset utsatt. Grindabygde hus kan bli forkortet med noen stavpar

2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen 2009

2.1 De fire utvalgte kommunene til MOV-undersøkelsen 2004–2009

De aktuelle kommunene for perioden 2004–2009 er Sarpsborg i Østfold, Holmestrand i Vestfold, Bø i Telemark i og Samnanger i Hordaland.

Kommune nr./navn	Innbyggertall	Befolkningsutviklingen i undersøkelsesperioden	Hovednæring	Antall SEFRAK-registrerte objekter
105 Sarpsborg	51 700	Vekst fra 1998	Industri, handel og service som regionsenter, skogbruk, jordbruk	1854
702 Holmestrand	10 000	Jevn vekst	Industri, handel og service som regionsenter, pendling, noe jordbruk	534
821 Bø	5 500	Jevn vekst	Jordbruk, skogbruk, undervisningsinstitusjoner, turisme.	1053
1242 Samnanger	2 400	Vekst, men noe vekslende	Pendling, industri, noe jordbruk.	921

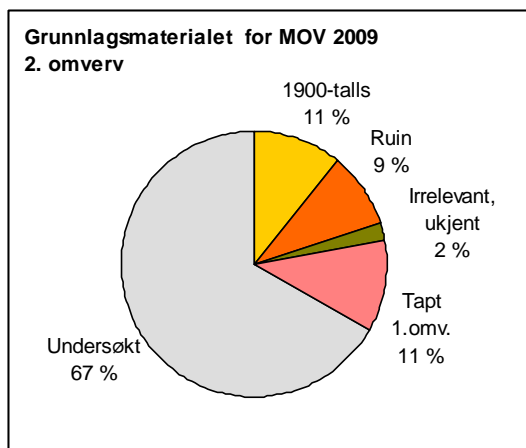
2.1.1 Undersøkte bygninger 2004–2009

I Matrikkelen er det til sammen 4365 registrerte objekter fra Sarpsborg, Holmestrand, Bø og Samnanger. Ikke alle disse var med i undersøkelsen 2004, flere falt utenom av forskjellige årsaker. I 2009 kommer dertil tapet av 491 bygninger fra 2004 til fratrukk. Fordelingen er som følger:

Kommune	Objekter i Matrikkelen	Datert til 1900-tallet	Registrert som ruin	Irrelevant/ukjent	Tapt 1. omverv	Undersøkte bygninger 2009
105 Sarpsborg	1857	139	24	39	232	1423
702 Holmestrand	534	14	40	3	46	431
821 Bø	1053	78	151	21	111	692
1242 Samnanger	921	241	184	28	102	366
Samlet 2009	4365	472	472	91	491	2912

Irrelevant/ukjent – objekter som er trukket ut av undersøkelsen

MOV-undersøkelsen gjelder endringsstatus for bygninger. Objekter som ble registrert som ruiner er derfor trukket ut av undersøkelsen. Enkelte objekter er irrelevante fordi de ligger inne med to ulike registreringsnr. i registeret. Noen "andre minner" er lagt inn i registeret som hus. De fleste av disse er brønner og sisterner. Registeret inneholder også nye hus satt på gamle murer, med ofte sprikende måte å registrere de historiske opplysningene. Andre som er trukket ut mangler opplysninger av ulike årsaker, eller det har vært vanskelig å komme til dem.

2912 bygninger er undersøkt og ligger til grunn for resultatanalysene i kommunerapportene for MOV-undersøkelsen 2009.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelsesgrunnlaget utgjør (67 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

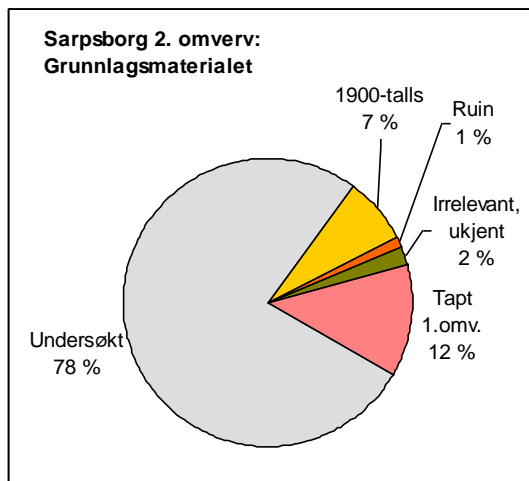
Tallene for grunnlagsmaterialet 2009 er ikke identiske med de som ble oppgitt i grunnlagsmaterialet for 1. omverv. Flere objekter er kommet til i databasen til Matrikkelen, bl.a. på grunn av et fortløpende arbeid med korrigeringer sentralt. Også utvalget for MOV-undersøkelsen er noe korrigert – noen flere er vurdert

som irrelevante, feil er rettet, samtidig som enkelte som var tapt ved at de midlertidig var tatt ned eller flyttet, nå er gjenoppsatt i opprinnelig miljø og tatt inn igjen i undersøkelsen. I forhold til de undersøkte er det likevel så små endringer at det ikke røkkes ved relevansen for å sammenligne de to omvervene.

2.2 Grunnlagsmaterialet for MOV-undersøkelsen i Sarpsborg 2009

2.2.1 Antall undersøkte hus

Kommune	Objekter i Matrikkelen	Datert til 1900-tallet	Registrert som ruin	Irrelevant/ukjent	Tapt 2004	Undersøkte bygninger 2009
Sarpsborg	1857	139	24	39	232	1423

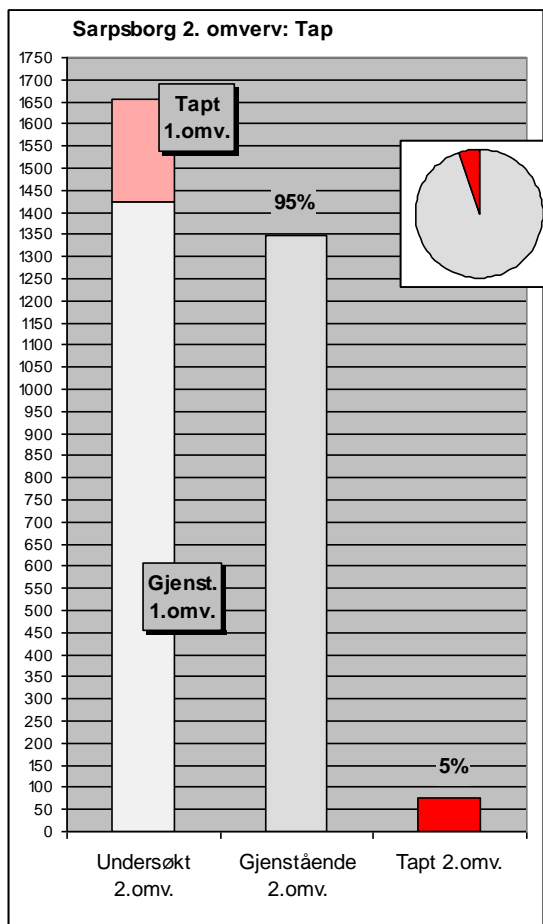
MOV-undersøkelsen for 2009 tar utgangspunkt i 1423 gjenværende hus fra undersøkelsen i 2004.

Hus tapt før 2004, hus datert til 1900-tallet, objekter som ble registrert som ruiner etter hus og andre typer minner o.l. faller utenfor undersøkelsen.

Diagrammet til venstre viser hvor stor andel av de registrerte objektene som undersøkelsesgrunnlaget utgjør (78 %), og hvor store andeler de andre gruppene har.

3 Resultat

3.1 Tap

3.1.1 Tap – samlet oversikt

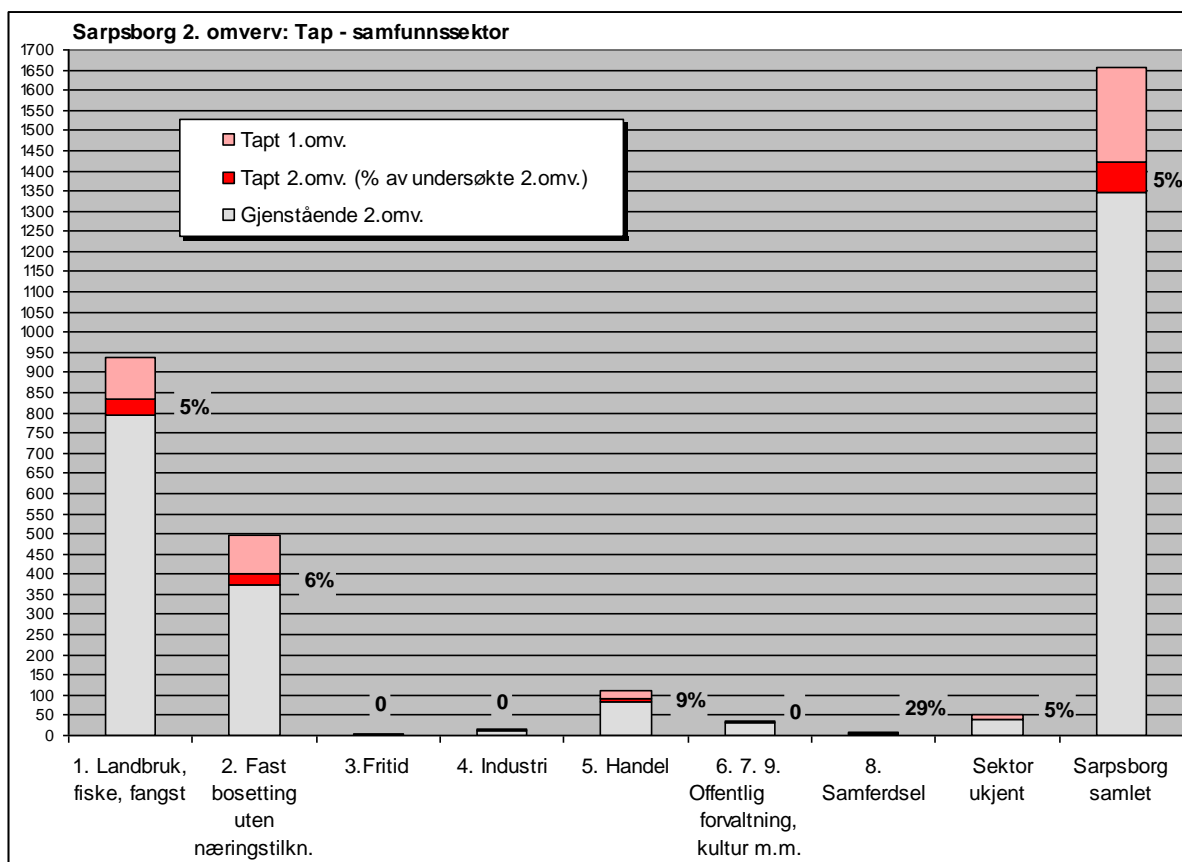
Av 1423 undersøkte bygninger i Sarpsborg er 76 tapt siden 2004. Det vil si at 5,3 % av den undersøkte bygningsmassen i 2009 er borte.

1346 bygninger står fortsatt.

Sammenlignet med utgangspunktet for SEFRAK-registreringen (1982–93) er nå akkumulert tap i den opprinnelige registreringsbestanden på 19 %, mot 14 % i 2004.

Ingen hus tapt i 2004 er etter det vi vet gjenoppført i opprinnelig miljø.

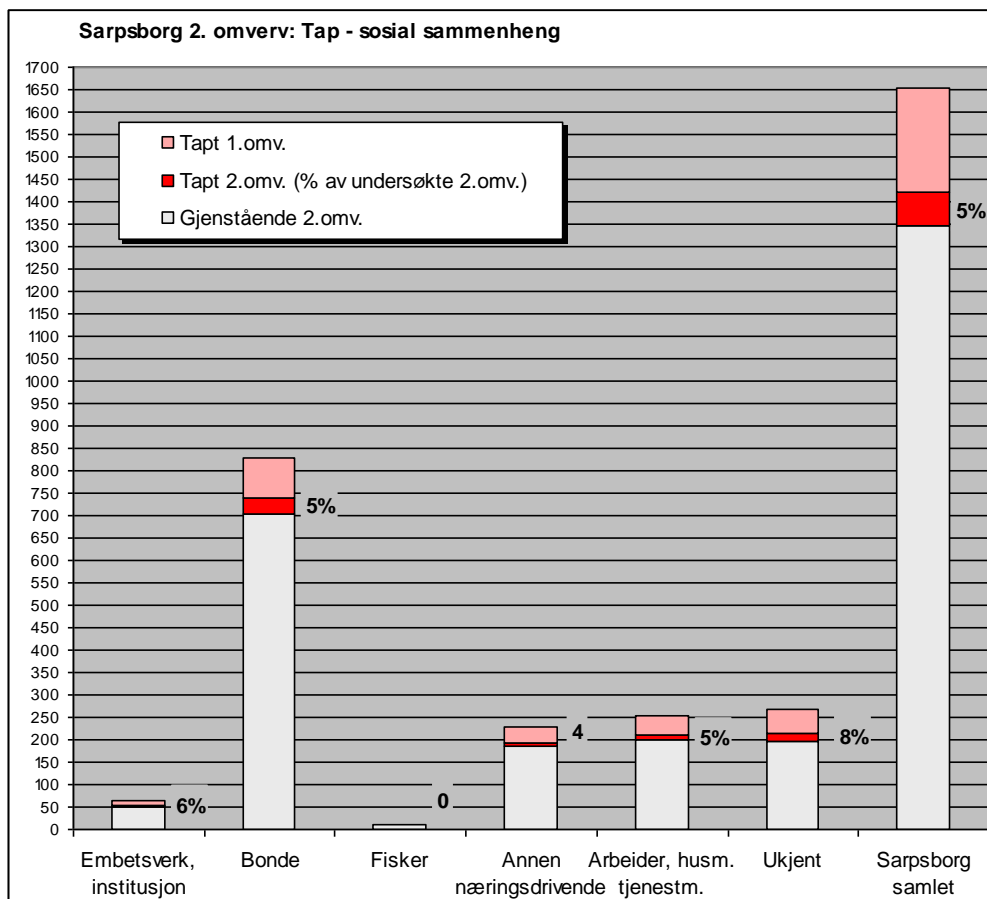
3.1.2 Tap – samfunnssektor og sosial miljøsammenheng

"Fast bosetting uten næringstilknytting" ligger litt over gjennomsnittet, mens den største sektoren med hus knyttet til primæringen følger gjennomsnittet. Blant de mindre sektorene markerer "Handel" seg med en tapsandel godt over gjennomsnittet, sammen med den svært lille gruppen under "Samferdsel".

Tallmessig dominerer tapene i primærnæringen og "Fast bosetting uten næringstilknytting". En særlig sårbar gruppe er "Samferdsel" som har den største tapsandelen, men dette dreier seg om meget få hus.

I hovedtrekk samsvarer tallene med resultatene fra 2004. De tre i antall største gruppene hadde også da de største prosentvise tapsandelene. Men den gangen var det tap i alle sektorer.

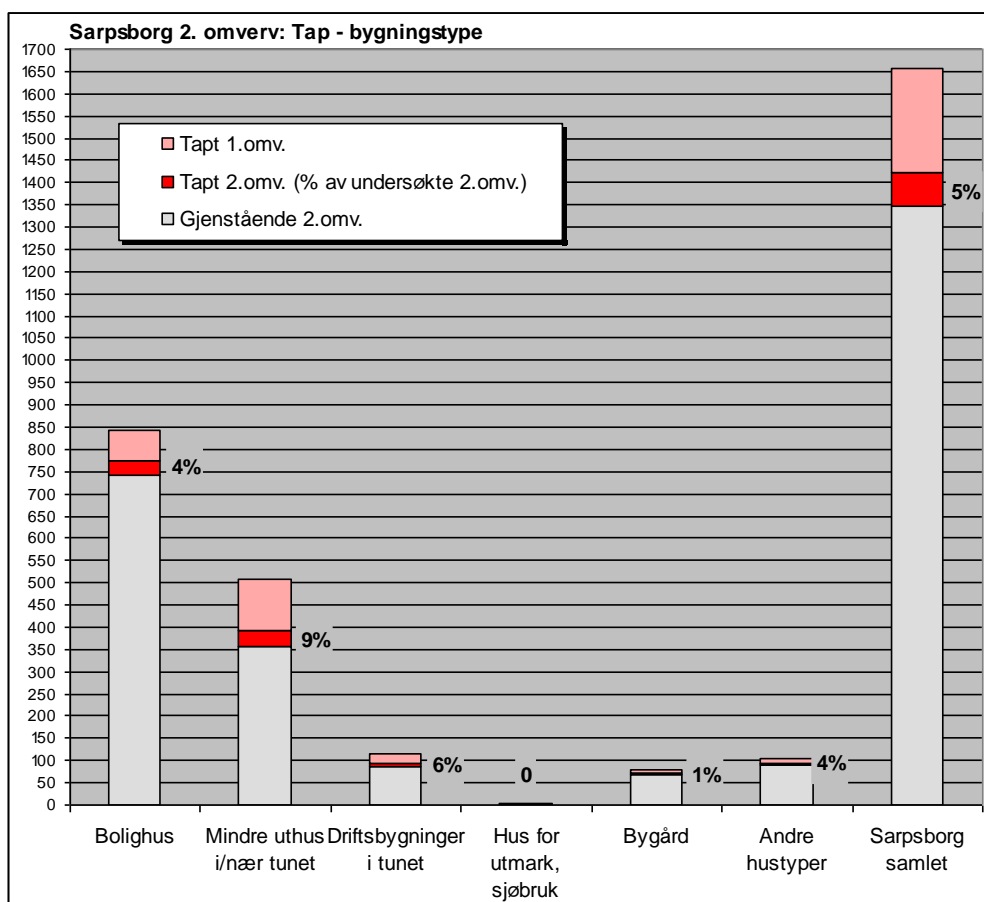
Den relative tapsforekomsten er ganske likt fordelt mellom de kjente sosiale gruppene.

"Bonde" og "Arbeider, husmann, tjenestemann" har samme tapsandel, lik gjennomsnittet. Ved 1. omverv kom småkårsbebyggelsen langt dårligere ut og lå da på tapstoppen. Det var tap i arbeidsmiljøene som ga dette resultatet. Om vi ser på fordelingen innen gruppen i 2009, er det fortsatt flere tap av arbeiderhus enn av hus på husmannsplasser. Med noe forbehold om usikker koding ligger arbeidertapene isolert sett også i år over gjennomsnittet.

Ved 1. omverv lå tapene i bondebebyggelsen under gjennomsnittet.

Tapene i "Embetsverk/institusjon" gjelder tre hus av ulikt slag, bl.a. en stasjonsbygning og en tidligere skole.

3.1.3 Tap – bygningstyper

Mindre uthus har den klart største tapsandelen. De fleste tapene er blant bakgårdsuthusene i byen. Også jordbrukets driftsbygninger har tap over gjennomsnittet.

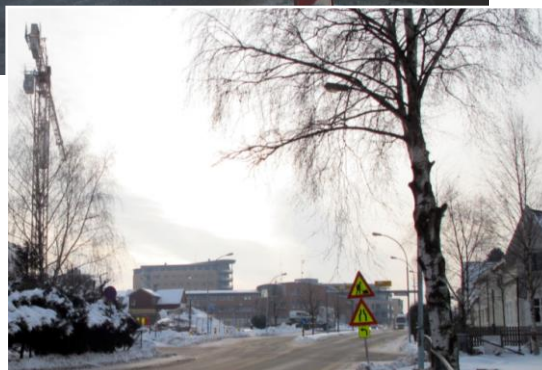
Tapene blant "Bolighus" som er den klart største gruppen, ligger litt under gjennomsnittet. Det samsvarer med 1. omv. Sist var det markert større tap blant bolighus i urbane strøk enn på gårdstun. Nå er det ingen forskjell. Tilsvarende var "Bygården" langt mer utsatt ved 1. omv. tapsandelen på bare 1 % tilsvarer ett objekt.

Undersøkelsen viser at det er særlig de små uthusene som er utsatt, enten de er knyttet til landbruket eller bolighus/bygård. Dette samsvarer med undersøkelsen i 2004. I antall har flest uthus gått tapt i bybebyggelsen. Bytuset topper tapsoversikten med en tapsprosent på 20 og bidrar sterkt til at gruppen som helhet kommer så negativt ut. Det er et hopp til sidebygningen med tap på 8 %, som oftest gjelder det drengestuer og bryggerhus i gårdstun.

Fortsatt har jordbrukets driftsbygninger tapsandeler over gjennomsnittet, men avstanden er ikke så markert som sist. Tapsprosenten er litt høyere for driftsbygninger av typen "fjøs, stall, låve" enn for "enhetslåven", men det er flere av de siste i materialet.

0105-0206-013, 018, 020. Kvartal i Roald Amundsens gate som er i ferd med å tømmes til fordel for byfornyelse. Bildet over viser situasjonen i 2004. Saneringen var da begynt med et par hus. I 2009 er hele kvartalet riggområde (foto til høyre) og står bak tapet av fire hovedhus og to uthus ved 2. omverv. Hjørnegården til venstre er den eneste i kategorien "Bygård" som har gått tapt ved 2. omverv.

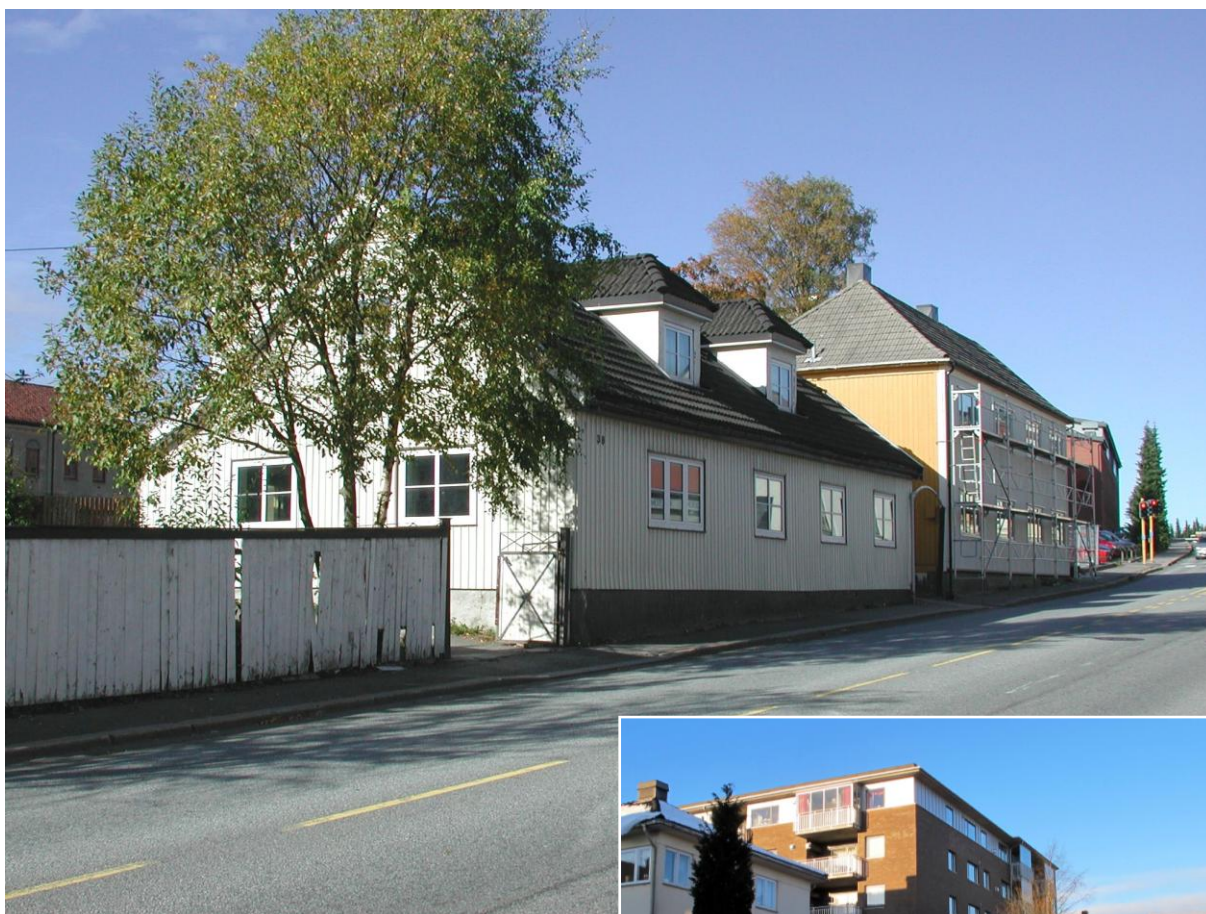
Et av uthusene i saneringskvartalet i Roald Amundsens gate (se over) som nå er tapt. (105-0205-080). Det har hatt mange funksjoner opp gjennom årene; stall, grisehus, privet og skur. By-uthusene topper tapoversikten ved 1. og 2. omverv, og andelen gjenværende i dårlig stand er over gjennomsnittet.

Bolighus og uthus i Pellygata (105-204-040, 041). Bolighuset rommet i sin tid tre leiligheter. Over det lille uthuset som hørte til eiendommen, sett fra nedsiden. Her var det opprinnelig utedo og oppbevaring av brensel. Begge husene var borte i 2009. Fotoene viser situasjonen i 2004. I 2009 var det parkeringsplass på stedet.

105-201-001. Til venstre, en av få småbutikker som sto igjen i Sarpsborg ved 1. omverv. Foto viser situasjonen i 2004. I 2009 var huset borte. Området skal bygges ut. Til høyre (105-204-058) bolig/ervervshus i St. Marie gate, i flg. SEFRAK-registreringen skal det være bygd mot slutten av 1850-tallet. I 2009 var det borte, foto viser situasjonen i 2004. Det sto da tomt, også her var det planer om utbygging.

105-205-013: Bolighus fra slutten av 1800-tallet i Olav Haraldsonsgate. Ved SEFRAK-registrering var det to-mannsbolig. I 2009 var huset revet, og en stor boligblokk var kommet på stedet.

130-0201-024. Stasjonsbygningen på Sannesund var knyttet til Østfoldbanens indre linje som ble åpnet i 1882. Stasjonen ble nedlagt i 2002, og i 2006 var stasjonsbygningen revet. Ved det nye dobbeltsporet var det ikke lenger behov for den. Huset ble tegnet av jernbanearkitekt Peter Andreas Blix.

115-0205-012, 013. Tunet på et av Guslandbruka ble liggende kloss opp i E6 etter veiutbyggingen. Både bryggerhus (som var innredet til bolig) og hovedbygning er registrert. Fotoet over viser situasjonen i 2004. I 2009 var begge hus revet. Trafikkstøyen ble for høy, tross støyskjerming. Driftsbygningen fra 1900-tallet står ennå.

130-406-006. Etter bebyggelsen på det gamle småbruket Kleiva på Opstadmoen i Tune er det i dag ingen spor. Våningshuset og potetkjelleren var revet i 2004, men en liten uthusrekke sto ennå. Den rommet i sin tid et lite fjøs og låve foruten skjul og do. I 2009 var rekka borte, erstattet av et nytt uthus, og området er ytterligere fortettet med boliger.

130-401-001. Eldre tettbebyggelse på Greåker i Tune. Huset til høyre sto alene igjen på sin side av gata og var opprinnelig et lite uthus knyttet til en bygård på. Men det har også rommet boligfunksjon og kiosk. Fotoet over viser situasjonen i 2004, i 2009 var det revet.

105-1310-002. Dette huset på Værn i Rokkeveien har hatt flere funksjoner siden det ble bygd, bl.a. skole og det har blitt utvidet noen ganger. På 1960-tallet ble det gitt i gave til Skjeberg kommune. Det ble da ombygd og brukt av teknisk etat, bla. parkvesenet. I 2004 sto det tomt, i 2009 var det revet. Foto fra 2004.

130-507-011. Våningshus på Finstad i Tune. Huset hadde opprinnelig en åpen glassveranda, men den var igjenkledd i 2004. I 2009 var huset revet, erstattet av et nytt større hus. Driftsbygningen er fra 1900-tallet.

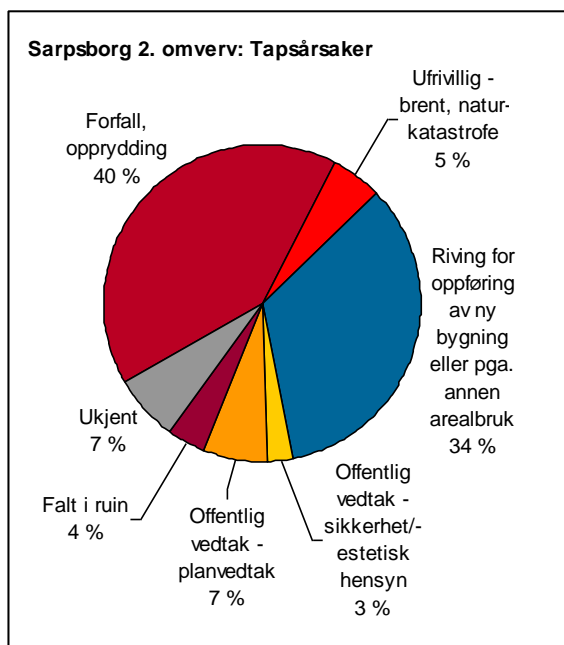

130-507-018. Halve våningshuset på Skjøren i Tune sto i 2004, mens resten var revet og fornyet (foto i venstre). I 2009 var også den gamle halvdelens erstattet av nybygg, den viste seg å være for dårlig. Over huset ved SEFRAK-registreringen i 1991, under situasjonen i 2009.

105-104-059. Hjørnegården i Sannesund terrasse 10 er tapt ved brann siden 2004 (foto fra 2004 over). I 2009 er det kommet et nytt hus med tilnærmet samme form og stilpreg på stedet (innfelt under til høyre). Også den store tofløyede sidebygningen med bryggerhus og staller er nå erstattet av nytt hus i "gammelt" stil (innfelt foto fra SEFRAK-registreringen i 1983).

3.1.4 Tapsårsaker

Forfall, direkte eller indirekte, er fortsatt den viktigste grunnen til at hus går tapt i Sarpsborg. Dernest følger ny arealbruk. Dette samsvarer med resultatet fra 1. omverv.

Det er omtrent samme fordeling som ved 1. omverv, men både "Forfall" og "Ny arealbruk" har økt sine andeler i 2009.

Det er store geografiske forskjeller mellom de gamle kommuneenhetene i hvordan tapsårsakene fordeler seg. Ny arealbruk tar størst segment i Tune, hele 55 %, færrest i Varteig med 13 %. Sarpsborg gamle by ligger nærmere gjennomsnittet med 34 %.

I forhold til 2004 har "Offentlig vedtak" økt sin andel fra 4 % til 7 % og "Ufrivillig brent, naturkatastrofe" fra 2 % til 5 %.

Innslaget av tap på grunn av offentlige vedtak gjelder beslutninger om riving på grunn av støyforhold fra vei, samt større utbyggingsprosjekter.

Brann som tapsårsak gjelder spredte tilfeller. De fleste rivinger er fremdeles et resultat av private beslutninger.

Oversikten over tapsårsaker er grovmasket og kan være overlappende.

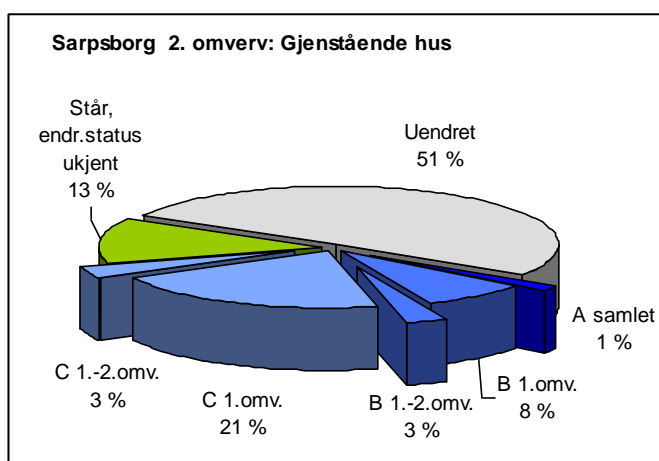
3.2 Endringer av gjenstående bygninger

Grunnlaget for undersøkelsen er de samme 1347 gjenstående bygningene som er beskrevet i kapittel 3.1. I dette kapittelet gjøres det rede for hva som har skjedd med disse.

To forhold belyses:

- Endringer i form av tilbygg, påbygg, andre ombygginger
- Bygningenes tilstand/forfall

3.2.1 Endringer – samlet oversikt

Det samlede antallet endrete hus siden SEFRAK-registreringen (1982–93) er etter 2. omverv 490, og utgjør ca. 36 % av de gjenstående bygningene.

I perioden 2004–2009 har i alt 92 flere hus fått status som "endret" – A, B eller C.

Andelen endrete (av gjenstående) har økt med 7 % sett i forhold til 2004, og er relativt jevnt fordelt på gruppene B og C.

For en gruppe som utgjør 13 %, er endringsstatus ukjent. Flere av disse var under endring 2009.

Ca. 50 % av den gjenstående bebyggelsen

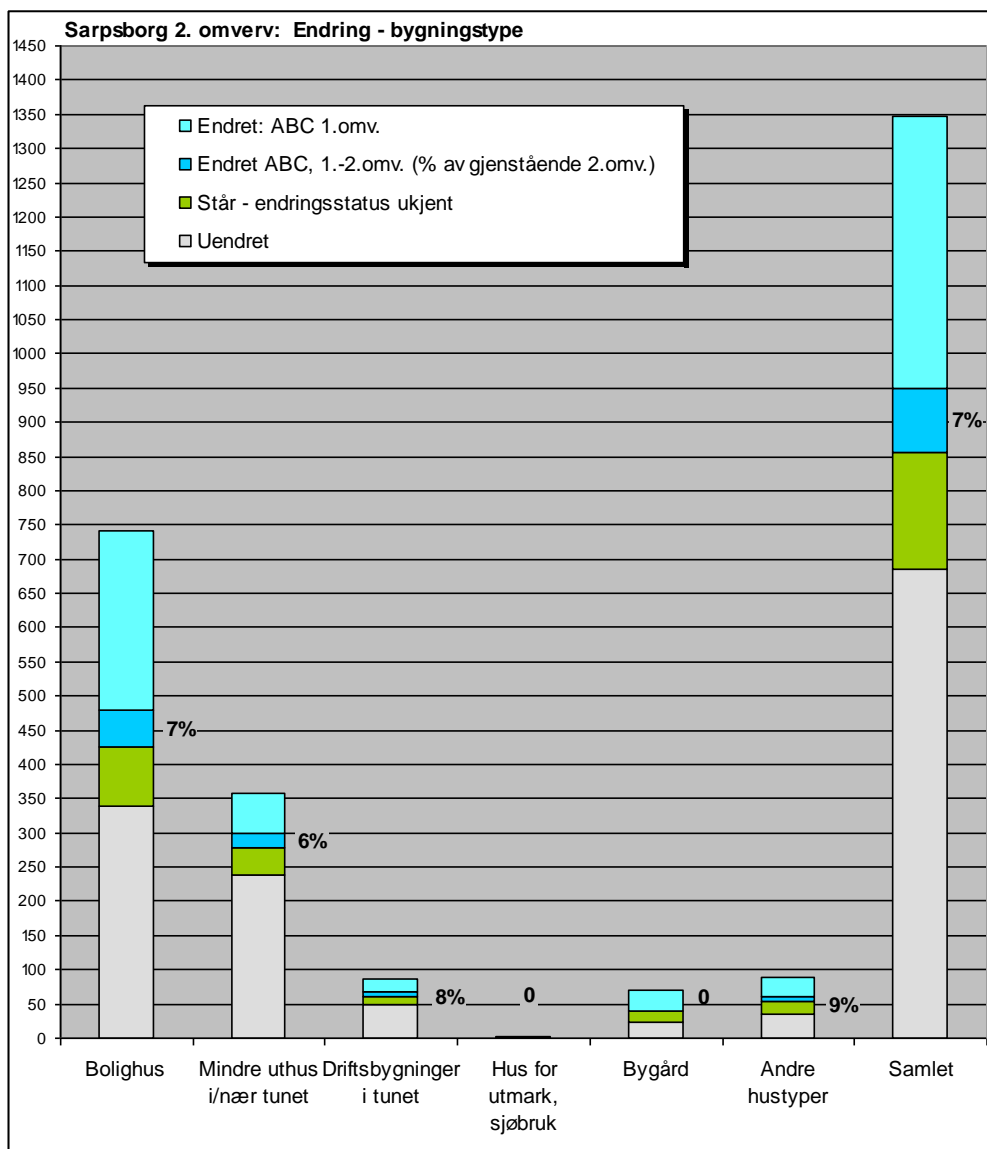
i Sarpsborg fra før 1900 står i store trekk slik den var ved førstegangsregistreringen.

Tallene over nye hus med status "Endret" i forhold til opprinnelig SEFRAK-registrering gir ikke et fullstendig bilde av hvor mange hus det har "skjedd noe med" i perioden. Flere har gjennomgått ulike fysiske tiltak som ikke klassifiserer til forandring av endringsstatus. Noen er endret slik at det bare forsterker endringstypen de fikk ved 1. omverv. Noen er pusset opp uten endring. Blant hus som det er "gjort noe med" inngår også hus under ombygging i segmentet "Står".

105-1312-001. Bolighus ved Klavestadhaugen i Skjeberg. Huset skal være bygd som vanlig bolighus uten spesiell næringsstilknytning rundt 1850. Endringene det hadde ved SEFRAK registreringen i 1993 er ikke datert (innfelt foto). I 2004 (foto til venstre) er fasaden i ferd med å få et "tilbakeført" preg, og det har kommet en utgang til hagen. I 2009 er huset utvidet både i lengde og høyde. Endringen er klassifisert som type A.

3.2.2 Endring – bygningstyper

Det er flest nye endrete blant bolighus, og endringsandelen er lik gjennomsnittet. Men de største endringsandelene er knyttet til "Driftsbygninger i tunet" og "Andre hustyper".

Bygården som i 2004 hadde en endringsandel på hele 42 % er i 2009 ikke endret. Mange hus, særlig bolighus var under oppussing i 2009, noe som ligger bak den store andelen "Står".

"Driftsbygninger i tunet" og "Andre hustyper" har høyere endringsandeler enn gjennomsnittet, men her dreier det seg om langt færre hus. Det er først og fremst driftsbygninger av typen "enhetslåve" som er endret.

Den nest største gruppen "Mindre uthus i/nær tunet" har en noe mindre endringsandel enn bolighus. Her er det flest endringer i byuthuset.

Det er som ved 1. omverv bolighusene og driftsbygningene som har størst innslag av de mer omfattende endringstypene.

105-0205-055. Bygård i gågata – til venstre i 2004, til høyre i 2009. Huset er ikke utvidet, det er bare gatefasaden som har gjennomgått endringer med bl.a. den lille arken og skifte av vinduer. Endringskategori C.

130-505-010. Også fritidsbebyggelsen endres, kravet om mer plass gjør seg gjeldende. Hovedbygningen har ukjent byggeår, ved SEFRAK-registreringen var den allerede i bruk som hytte. I 2009 var den utvidet i vinkel med et større utbygg. Endringen er klassifisert som type B.

115-206 001. Sommerbolig på Sjøstrand ved Horneskilen. Huset skal være bygd som bryggerhus på et fiskerbondebruk tidlig på 1800-tallet, men var i bruk som fritidshus ved registreringen i 1991. Det var uendret i 2004 (foto til venstre). I 2009 er det utvidet i bredde og påbygd med ark. Det har bevart stilpreget det hadde ved registreringen. Arealutvidelsene er store, men siden det opprinnelige huset fortsatt er gjenkjennelig er endringen klassifisert som type B.

115-203-024. Våningshuset på Bakke i Skjeberg er datert til 1700-tallet. Fotet til venstre viser huset i 2004, det var da uendret siden registreringen i 1991. I 2009 er det pusset opp, og det har fått ny takform med halvvalm. Endringen er klassifisert som type C. Gården ligger i det fruktbare landbruksområdet i Skjeberg.

114-104-015. Fraflytta småbruk til lensearbeider på Varteigsiden av Glomma. Til venstre i 2004, bygninger og jordvei hadde preg av forfall og gjengroing. Til høyre situasjonen i 2009, hovedbygningen settes nå i stand.

114-0106-007 Tidligere våningshus på bruk i Varteig. Det ble i sin tid satt opp av en jernbanemann, jernbanelinja går like ved. Innfelt huset i 2004, til høyre huset i 2009. Det er nå forhøyet, og noe forlenget. Da det gamle huset fortsatt er kjennbart, er endringen klassifisert som type B.

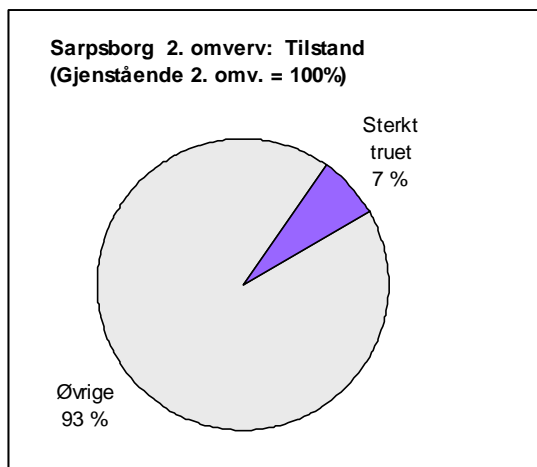

130-301-035. Sarpsborg var og er en viktig industriby, men det står få driftsbygninger tilbake fra før 1900 som dokumenterer slike virksomheter. Dette huset var verksted ved en mekanisk bedrift på Greåker. Det har skjedd lite med bygningen siden SEFRAK-registreringen i 1990, med unntak for den ytre kledningen. I 2004 var deler av huset kledd med metallplater (foto til venstre), i 2009 var det fullført, med unntak for gavlen.

3.3 Tilstand

De gjenværende bygningene er her vurdert etter tilstanden i år 2009.

3.3.1 Tilstand – samlet oversikt

I 2009 har ca. 94 hus status som sterkt truet på grunn av dårlig teknisk tilstand. Det tilsvarer 7 % av de gjenstående SEFRAK-registrerte husene.

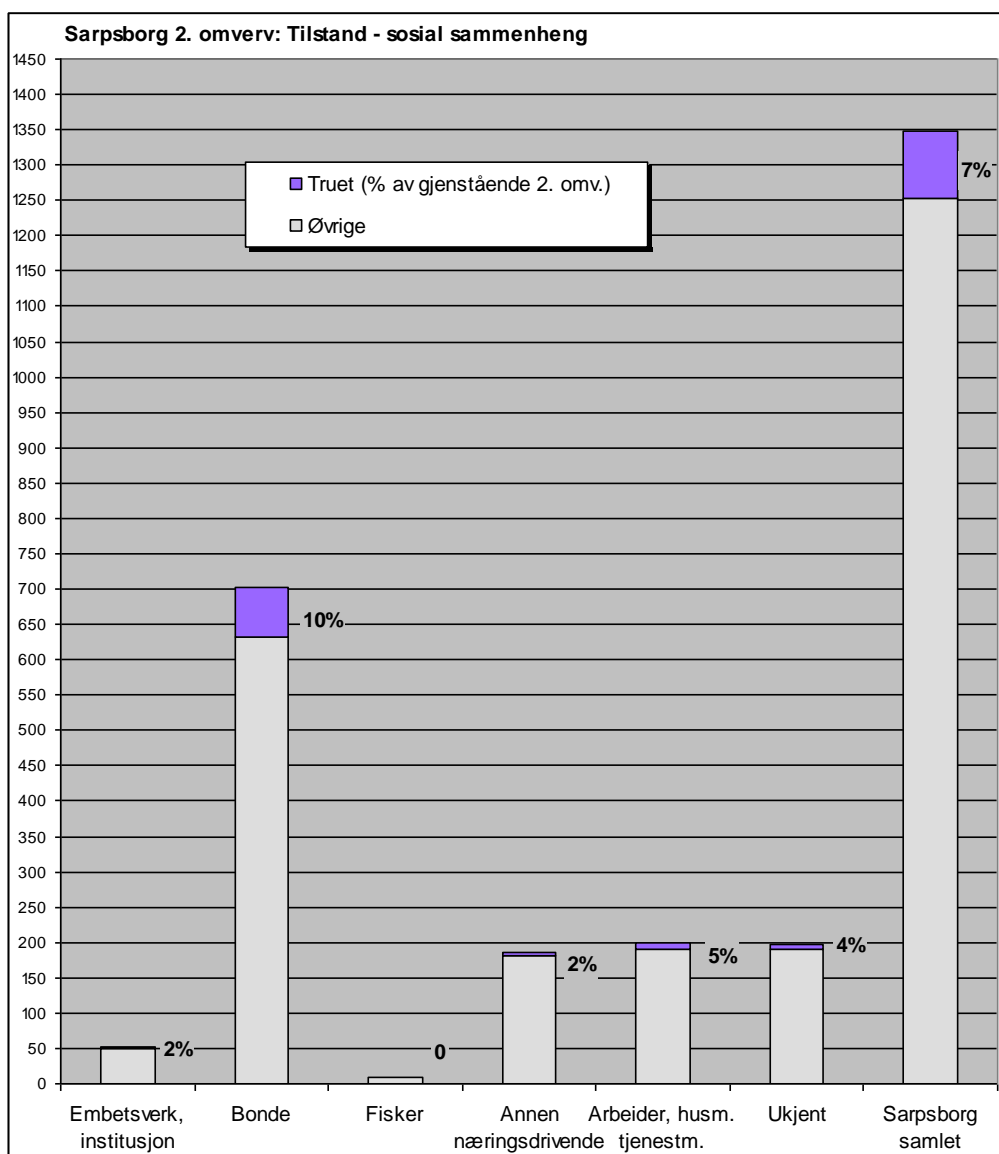
Det er 7 flere enn i 2004, og prosentandelen av gjenstående kun 1 % høyere enn ved 1. omv. Men flere "nye" er nå likevel definert som dårlige da 28 truede fra 1. omv. er tapt og litt under 10 er satt i stand.

Tallet for truede er trolig et minimumstall da bare de åpenbart dårligste husene er telt med. Tallet gir en prognose om forventet tap i Sarpsborg i kommende år.

105-203-038. Uthuset i St. Marie gate rommet i sin tid både skomakerverksted, do, skur og sykkelforretning. Nå har det et forfallent preg med dårlig tak. Det var sammenbygd med et lite skur (105-203-039), men dette var revet i 2009.

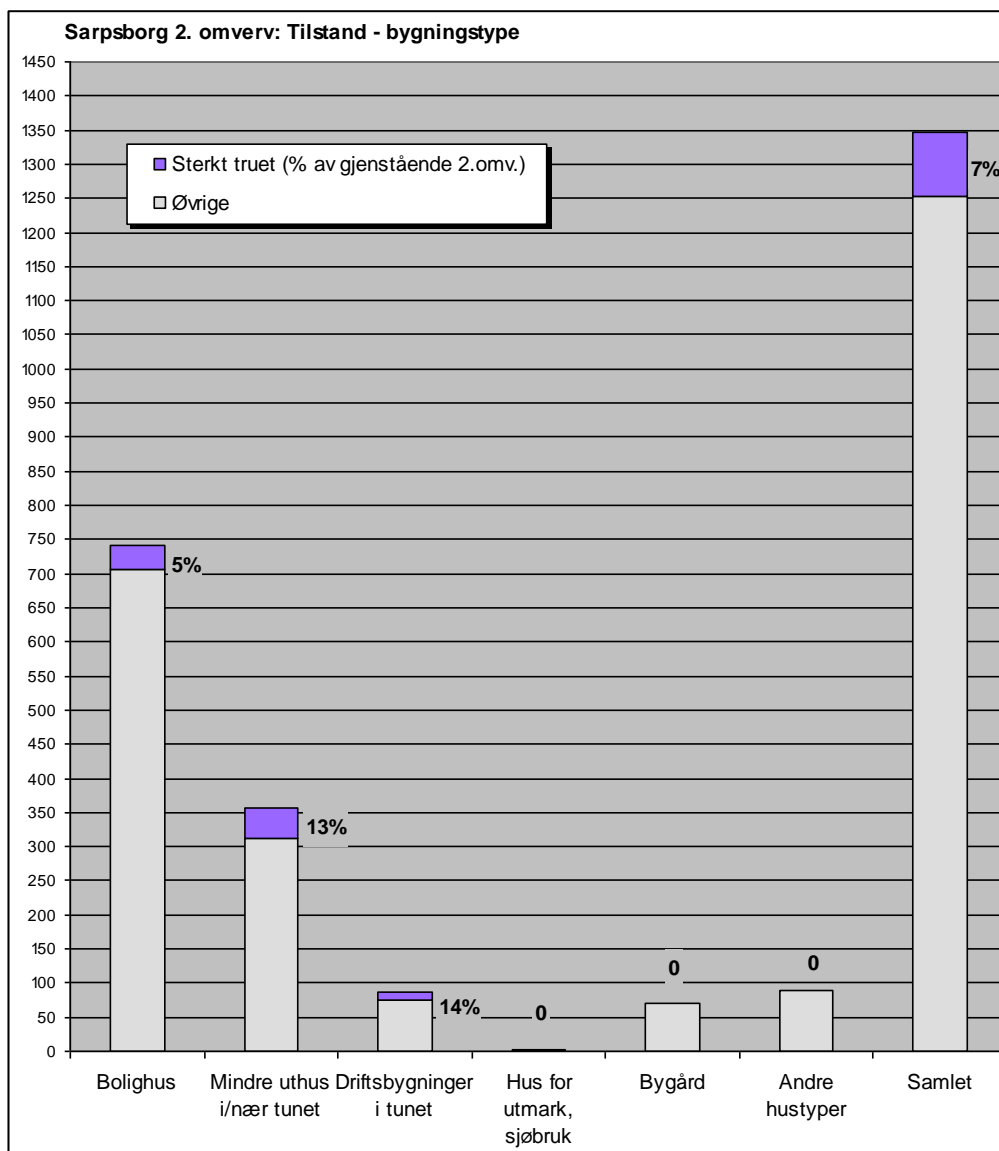
3.3.2 Tilstand – sosial miljøsammenheng

En klar overvekt av truede bygninger er knyttet til jordbruket, hele 10 %, noe som er over gjennomsnittet.

Gruppen "Arbeider, husmann, tjenestemann" som omfatter både by og landbebyggelsen har også en forholdsvis høy andel truede, like under gjennomsnittet. Undersøkelsen bekrefter trenden fra 1. omverv.

3.3.3 Tilstand – bygningstyper

Det er jordbrukets uthus i tunet og nær tunet som har størst andel hus i dårlig stand. Andelen truete hus har økt med 1 % i forhold til forrige omv., men ellers følger resultatet trenden fra 2004.

Gruppen "Mindre uthus" omfatter både by og landbebyggelse. Flest truete i denne kategorien er knyttet til landbruksbebyggelsen, men også byhuset har en andel over gjennomsnittet i dårlig stand.

Bygården, og den lille gruppen "Hus for utmark, sjøbruk" er som i 2004 ikke truet.

Andelen truete "Bolighus" og "Mindre uthus i nær tunet" har økt med 1 % siden 2004.

130-301-018. Uthus til et bolighus i tettbebyggelsen på Greåker. Det skal være fra slutten av 1800-tallet og her var utedo og skjul. Siden har det vært lager for hagemøbler og lignende. Det skakker på seg og tilstanden er ikke for god. 130-401-006. I hovedgata på Greåker bærer en del av husene preg av forfall og manglende funksjon, som dette til Greåkerveien. I flg. SEFRAK-registreringen skal det opprinnelig ha vært et sauefjøs, siden har det vært lagerhus. Greåker var et område som ble sterkt rammet av nedleggelsen av flere store industribedrifter og veiutbygging på 1980-tallet.

Til venstre (130-505-021). Bolighus på småbruk, som etter hvert fikk funksjon som jakthytte med mer sporadisk bruk. Huset har preg av forfall. I huset står fremdeles en gammel bakerovn. Til høyre potetkjeller, 114-102-005. Den var i dårlig stand og må i 2009 betegnes sterkt truet. Foto er fra 2004.

Til venstre: smie (130-510-022) som har vært brukt som lager de siste åra. Vindusglass er borte, og taket er dårlig. Små uthus er en sterkt utsatt gruppe. Det store stabburet på Alvim (130-201-018) er bygd i utmurt bindingsverk. Ved SEFRAK-registrering ble det oppgitt å være i dårlig stand, det ble da brukt som garasje. I flg. SEFRAK-registreringen er det meget få bygninger som er opplyst å være bygd i utmurt bindingsverk i Sarpsborg.

105-1404-011, 012, 013. Fra Skjeberg, bygningene i tunet, våningshus, bryggerhus, stabbur og driftsbygning forfaller, men jordveien holdes intakt.

130-510-021,023. Vister i Tune. Våningshuset og driftsbygningen på gården ligger inn mot knausene i ytterkant av matjorda, en beliggenhet karakteristisk for gårdsbebyggelsen i deler av Østfold. Det store bildet er fra 2004, og driftsbygningen var da preget av forfall. I 2009 er deler av den revet, mens resten settes i stand.

114-104-013. Driftsbygning i Varteig av den gamle typen med tømmerlåve i midten og fjøs og stall i hver sin gavlside. Den eldste delen skal være fra ca. 1850. Særlig stallen er dårlig og holder på å falle sammen. Innfelt den nye fjøsdelen fra 1978. Det var opprinnelig tegl på taket, men den er nå skiftet ut med plater, med unntak for den falleferdige staldelen. I tunet står et nytt husbankhus.

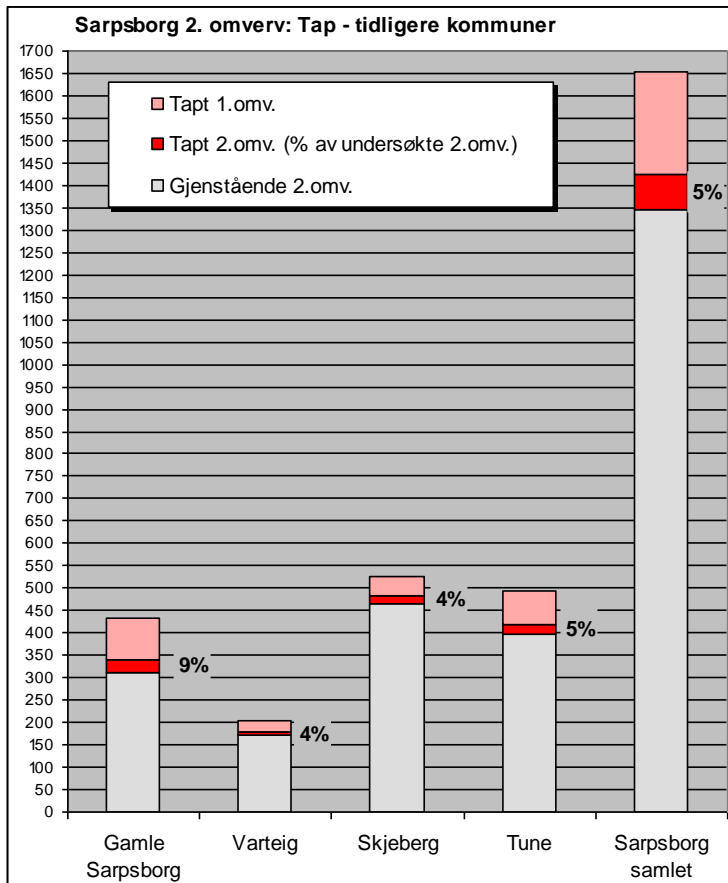

105-1404-32,33. Fra Navestad, bynært område, sør for sentrum. Foto over viser situasjonen i 2004. I 2009 var bygningene revet, byggefelt på stedet.

4 Geografiske variasjoner

4.1 Tap og geografiske variasjoner

4.1.1 Tap – områder: Tidligere kommuner

Sarpsborg by har den klart største tapsandelen, nær det dobbelte av gjennomsnittet. De andre tidligere kommunene ligger omtrent likt, nær det halve av byens.

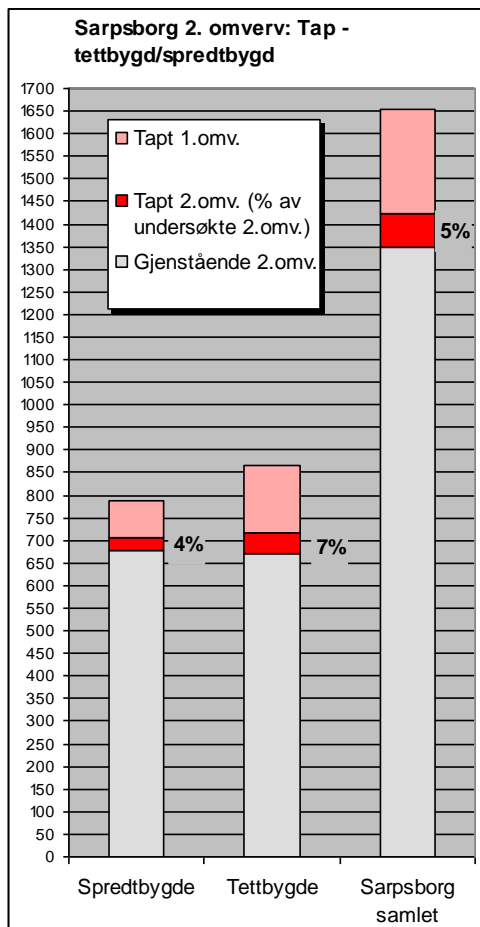
I antall har 29 hus gått tapt i "Gamle Sarpsborg," dernest følger Tune med 20, Skjeberg med 19 og Varteig med 8.

Forholdet mellom de gamle kommuneenhetene er tilnærmet lik situasjonen i 2004. Men tapsandelen for Gamle Sarpsborg utgjør en større andel sett i forhold til den totale.

105-204-020. Bolighus på hjørnet av Oskars gate i 2004. I 2009 var det borte, sammen med andre hus i området. Et stort kompleks har reist seg i kvartalet.

4.2 Tap – tettbygd/spredtbygd

Tettbebyggelsen har den største tapsandelen, det tilsvarer situasjonen i 2004.

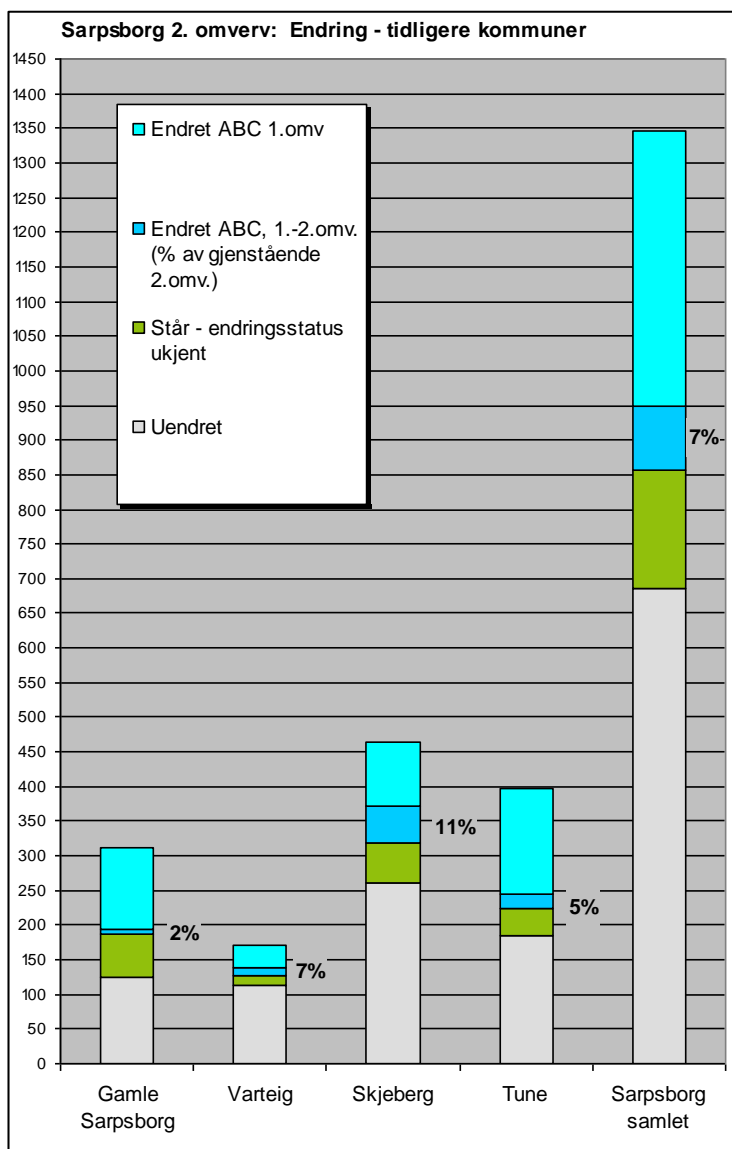
Det er disse områdene som har vært særlig utsatt for utbyggingspresset.

Fotoene viser situasjonen for et utbyggingsområde i Sarpsborg. Det store er fra 2004, innfelt overvises situasjonen i 2009. To eldre hus står tilbake, 105-0203-034, 051.

4.3 Endringer og geografiske variasjoner

4.3.1 Endring – områder: Tidligere kommuner

Andelen nye endrete er klart størst i Skjeberg. I gamle Sarpsborg er hus minst endret.

Dette samsvarer ikke med resultatene fra 2004, da var det Sarpsborg og Tune som hadde største andel endrete.

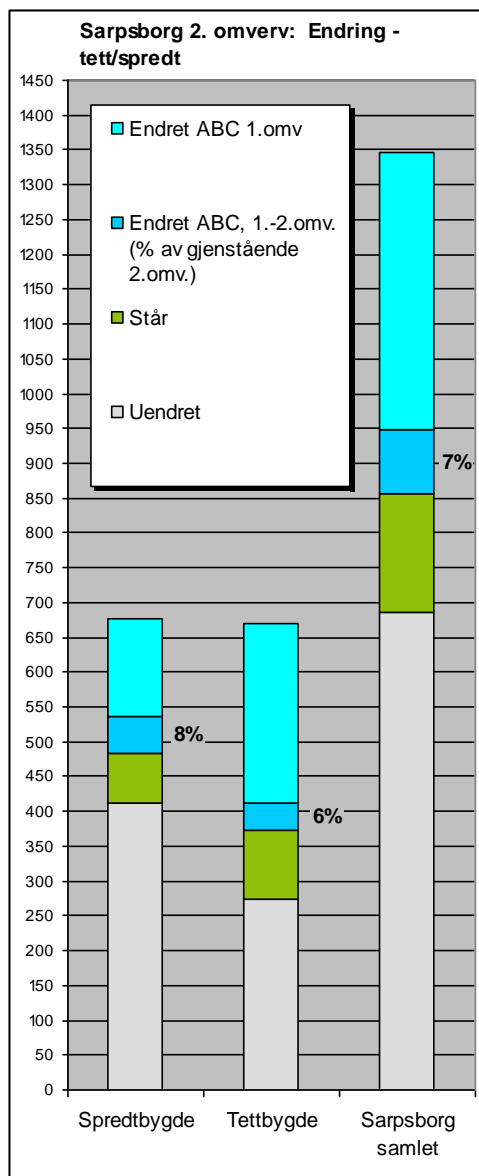
Dette henger trolig sammen med den store tidsforskjellen mellom registreringstidspunktet for de forskjellige områdene som påvirket resultatet ved 1. omverv. Skjeberg var det området som ble registrert senest.

For gamle Sarpsborg ble det utarbeidet en plan i 1990: "Sarpsborg sentrum. Bevaringsplan og byfornyelsesplan".

115-101-006. Våningshus i Skjeberg som er pusset opp og der funkisvinduene er skiftet ut med høykors.

4.3.2 Endring – tettbygd/spredtbygd

Det er den eldre bebyggelsen i de spredtbygde områdene som særlig har blitt ombygd ved 2. omverv.

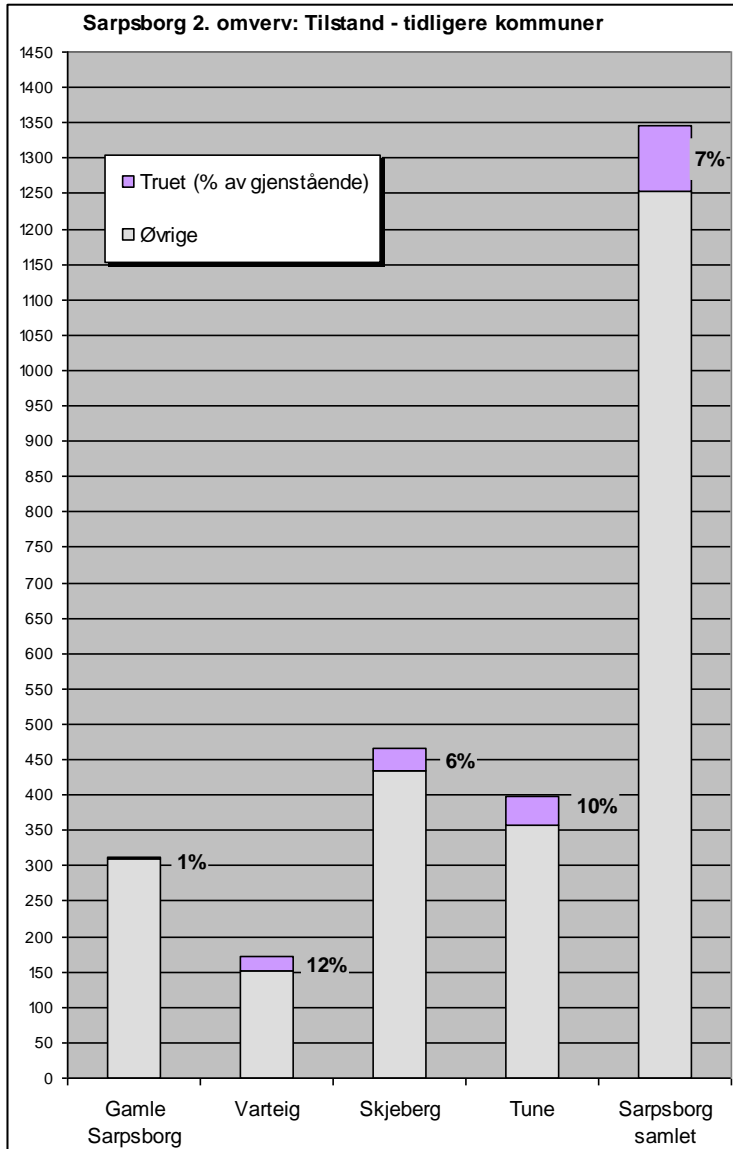
Dette er det motsatte av situasjonen i 2004, da var det særlig de tettbygde områdene som hadde flest endringer. Dette henger trolig også sammen med den store forskjellen i registreringstidspunkt for de forskjellige områdene. Mye av bebyggelsen i de spredtbygde områdene har etter hvert blitt tatt i bruk som feriehus, noe som har medført oppussing.

115-201-028. Tidligere skolestue som er pusset opp og tatt i bruk som bolig. Et lite pultutbygg er revet.

4.4 Tilstand og geografiske variasjoner

4.4.1 Tilstand – områder: Tidligere kommuner

Den relative andelen truete har økt noe i 2009 sammenlignet med 2004, og det er store forskjeller mellom delområdene.

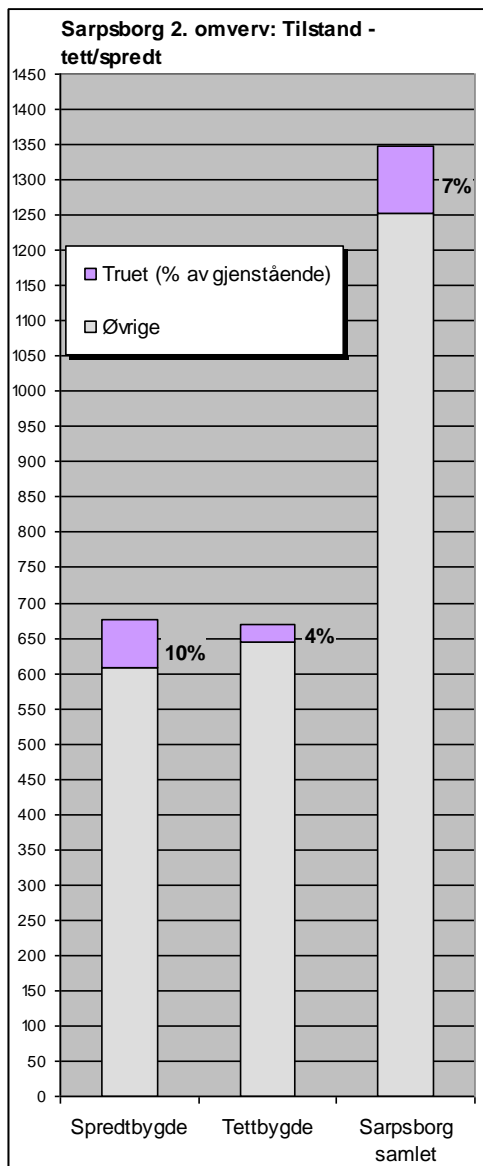
For Sarpsborg by har andelen gått ned fra 4 til 1 %. For Tune ligger den på samme andel som i 2004. Mens den for Skjeberg og Varteig har økt.

Dette indikerer at det er jordbruksbebyggelsen som er mest sårbar for framtidige tap.

115-101-041. Våningshus i Skjeberg som forfaller. Det er typisk for området med halvvalmet tak og dører med klassisistiske detaljer.

4.4.2 Tilstand – tettbygd/spredtbygd

Det er en klart større andel hus som står og forfaller i spredtbygde områder.

Dette tilsvarer situasjonen ved forrige omverv. Men nå er forskjellen blitt større mellom tettbygd og spredtbygd. Dette understøtter tallene for tap. Det er overflødige bygninger knyttet til en eldre jordbruksbebyggelse som er særlig utsatt.

5 Utvikling og tendenser

5.1 Hovedtrekk ved kommunens utvikling

Folketall og bosettingsmønstre

I 2009 hadde Sarpsborg 51 723 innbyggere. Fra 2004 til 2009 har befolkningen økt med 5 %. Fra SEFRAK-registreringen begynte i 1982 til 2009 har folketallet økt med 12 %. Det er særlig i området rundt Sarpsborg bysenter at økningen i folketallet har vært størst. Og det er særlig her utbyggingen har foregått.

Sarpsborg har lenge vært kjent som en gammel industriby. Noe den fortsatt er, med Borregaard som nøkkelbedrift, men næringslivet ellers har et stort mangfold. De største arbeidsplassene er Sarpsborg kommune, Østfold fylkeskommune og Borregaard.

Jordbruket er fremdeles en viktig næring for kommunen. Det er et mål at den landbruks-baserte næringen skal bidra til levende bygdesamfunn.

Sarpsborg kommune Mot 2016: Mål og strategier

Kommuneplanen ble vedtatt 2002 og trekker opp de langsiktige strategier for kommunen. Blant disse er: "Sikre, gjøre tilgjengelig og markedsføre kultur- og fortidsminner" og "Sette søkelyset på historiske røtter knyttet til industri- og arbeidertradisjoner".

Sentrumsutvikling og estetikk. Behovet for forskjønning av bygningsmassen og ivaretagelse av verneverdige bygninger står sentralt for byutviklingen mot byjubileet i 2016.

Kulturminner i kommuneplanen

I 2005 ble "Kommunedelplan for kulturminner for Sarpsborg kommune" lagt fram. Med denne planen ble kulturminnevern som tema forankret i kommunen både administrativt og politisk. Hele planen har blitt gjennomført i en åpen prosess i nært samarbeid med kommunens historielag. Planen omhandler kulturminner fra "Nyere tid".

12 ulike temaer prioriteres i første omgang, bl.a. for å synliggjøre bredden i kulturminnene. Dette er imidlertid bare et lite utvalg, ikke noen uttømmende plan.

Sarpsborg torg og gågata har vært et viktig satsingsområde, som "Byens sosiale rom".

5.2 Tendenser i trusselbildet.

Årlig tap i Sarpsborg er i det øvre sjiktet av kommuner som undersøkes – 1,07 %, og desimeringstakten har trolig økt mellom 2004 og 2009.

Gamle hus i Sarpsborg er sårbare både for tettstedspress og forfall som følge av manglende bruk og vedlikehold.

Byen og tettstedene har klart en større relativ andel av tapene enn distriktene. Ny arealbruk står bak 34 % av tapene, med en klar overvekt i Tune og dernest byen. Den gamle bykjernen har vært viet spesielle vernehensyn siden 1990-tallet og har få tap, i hvert fall i gatebildet, men arealpresset merkes også her når det gjelder bakgårdsbebyggelsen. Det er hus i utbyggingsområdene rundt selve den gamle bykjernen som er mest utsatt, og her er arbeidermiljøene fortsatt sårbare. Det er ventet at folketallet i Sarpsborg vil fortsette å vokse, arealpresset på den eldre bebyggelsen i disse områdene vil neppe avta i årene framover.

Varteig, Tune og Skjeberg har alle tapsandeler rundt det halve av byområdet.

Ser man på tilstand er det Tune og Varteig som har flest hus i dårlig stand, mens det i byområdet bare er én prosentandel truete bygninger. Skjebergs andel ligger like under gjennomsnittet.

Tross betydelig arealpress er dårlig tilstand den viktigste tapsårsak ved begge omverv. Andelen truete har økt siden 1. omverv, og det er særlig jordbrukets driftsbygninger og mindre uthus i og nær tunet som er utsatt. Dette gir en klar indikasjon om framtidige tap i disse områdene.

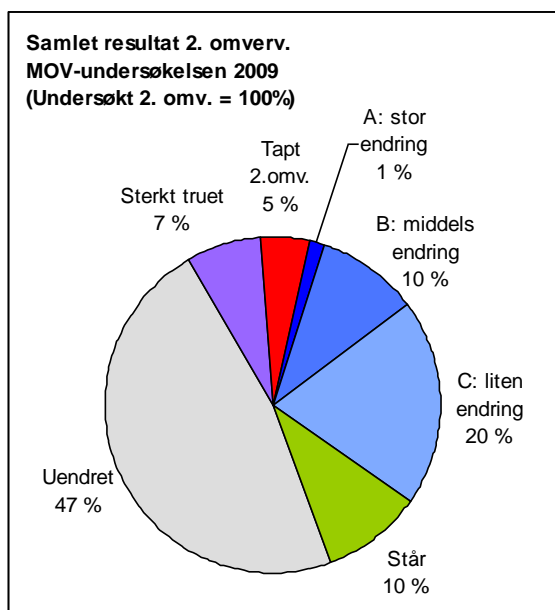

"Tilbakeført" hus i Olav Haraldsons gate. Huset skal være bygd som bolig på 1890-tallet, men var i bruk som ren forretningsgård ved registreringen i 1986 (foto til venstre). En større kontorfløy mot bakgården ble tilbygd i 1976. I 2004 var status i hovedsak den samme (foto over til høyre). I flg. registreringskjemaet fikk huset ny kledning i 1909. Det er trolig den samme som vises på fotografiet til venstre som kan være tatt i mellomkrigstid.

6 Samlet resultatoversikt MOV 2009

6.1 Kvantitative forandringer samlet 2009

Kommune	1. omverv		Resultat 2. omverv, undersøkt 2009 100 %												Står	Øvrige
	Under søkt	Tapt		Tapt		Sterkt truet		A: stor endring		B: middels endring		C: liten endring				
		antall	%	anta ll	%	antall	%	antall	%	anta ll	%	antall	%			
0105 Sarpsborg	1655	232	14 %	76	5 %	94	7 %	19	1 %	146	10 %	322	23 %	171	595	
0702 Holmestrand	477	46	10 %	17	4 %	25	6 %	5	1 %	45	10 %	85	20 %	33	222	
0821 Bø	803	111	14 %	29	4 %	56	8 %	9	1 %	53	8 %	114	16 %	41	390	
1242 Samnanger	468	102	22 %	21	6 %	36	10 %	6	2 %	36	10 %	60	16 %	42	166	
MOV 2009	3403	491	14 %	143	5 %	211	7 %	39	1 %	279	10 %	581	20 %	287	1372	

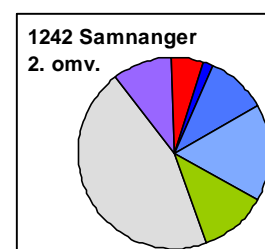
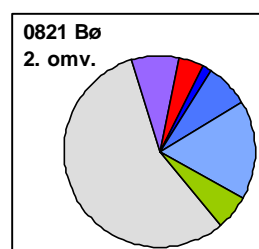
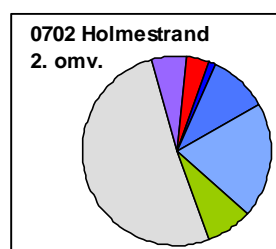
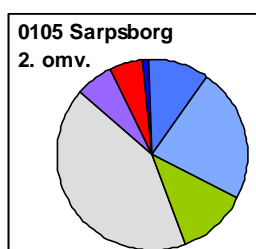
Nøkkeltall MOV 2004–2009: I perioden har 1432 hus gått tapt i de fire kommunene. Det tilsvarer en samlet prosentandel på 4,9 og et årlig tap på 0,98 %.

MOV-undersøkelsen 2009 omfatter 2912 bygninger.

ca. 210 bygninger er så sterkt truet på grunn av svekket teknisk tilstand at de er rivingstruet. Det tilsvarer 7 % av de undersøkte bygningene. Dette er et minimumstall.

Bare 39 hus, dvs. 1 %, er så sterkt ombygde at de er vanskelige å kjenne igjen – endringstype A.

Tallene for tapt, sterkt truet og stor endring (endringstype A) utgjør til sammen en bolk på ca. 13 % av de undersøkte i 2009.

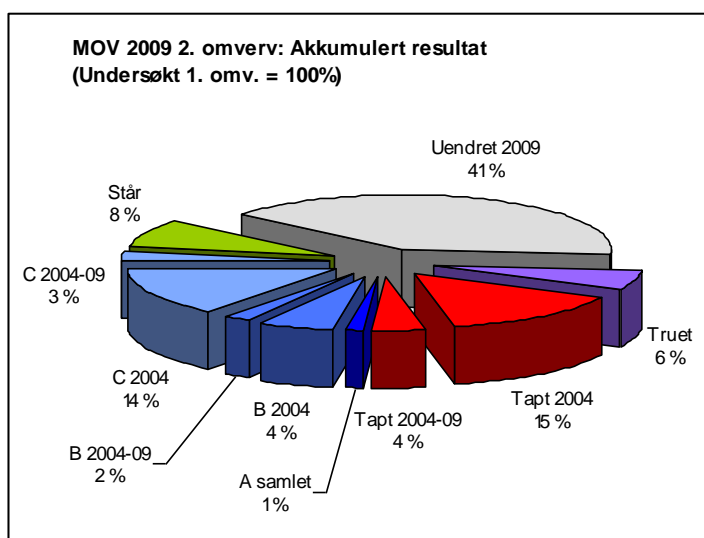

Samnanger har i forhold til antall registrerte høyest andel nye tap – 5,7 %. Men Sarpsborg følger like etter med 5,3 %. Det er med andre ord de mest ulike kommunene i omvervet, både i geografisk forstand og med tanke på kulturminnebestanden, som har de største tapene i perioden. Det følger

trenden som ble antydnet etter 1. omverv. Holmestrand og Bø ligger nærmere hverandre med tap på henholdsvis 3,7 og 4, 2 %.

Når det gjelder det viktigste trusselbildet, tap, truet og endringstype A samlet, er bildet mer moderert. Men også her topper Samnanger med andel på 17 %. Derneft kommer Bø med 14 %, men det er ikke så stor avstand til Sarpsborg som har 13 % og Holmestrand som har 11 %. Det er den relativt store andelen hus i dårlig stand i Samnanger og Bø som gir dette utslaget.

Bykommunene Sarpsborg og Holmestrand ligger på topp når det gjelder andel endrete hus.

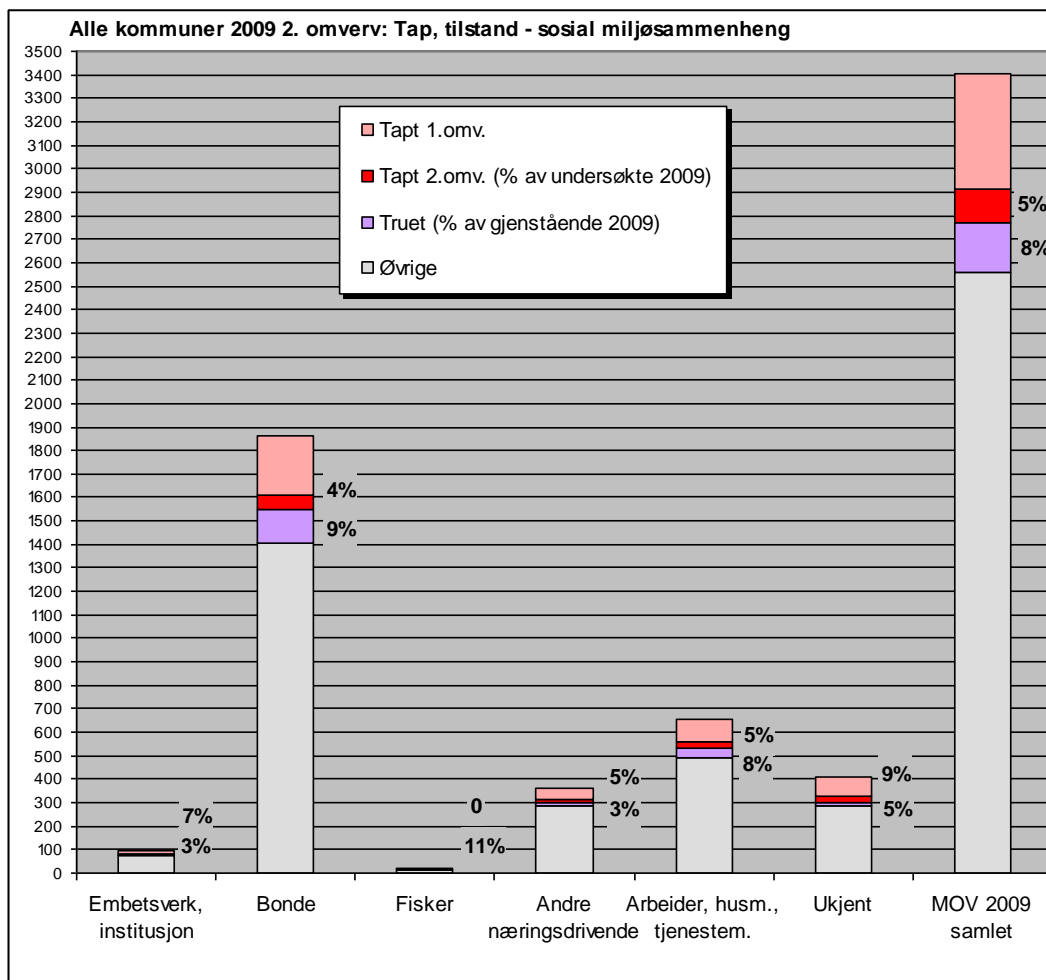

Om man tar utgangspunkt i bygningene som ble undersøkt i 1. omverv, er akkumulert tap i 2009 19 % – mot 14 % i 2004.

Tilsvarende er akkumulert andel tapte, truete og endringsgruppe A nå ca. 26 % – mot 21 % i 2004.

6.2 Kvalitative forandringer

6.2.1 Bestandsutviklingen i forhold til sosial miljøsammenheng

Andelen nye tap i kategorien "Arbeider, husmann, tjenestemann" ligger likt med gjennomsnittet og litt høyere enn bondestanden. Høy andel gjestående hus i kritisk dårlig stand tilsier flere tap også i nærmeste framtid for begge gruppene. Den lille gruppen hus knyttet til fiskerstanden har ikke tap, men høy prosentandel hus i dårlig stand.

"Andre næringsdrivende" ligger likt med gjennomsnittet når det gjelder tap, mens hus knyttet til embetsverk og offentlige institusjoner har tap over gjennomsnittet. I begge disse kategoriene er andelen hus i dårlig stand relativt lav.

De fire kommunene som ble undersøkt i 2004–2009 er svært forskjellige når det gjelder kulturhistorisk bakgrunn, noe som gjenspeiler seg i kulturminnebestanden. Særlig de gamle bykommunene Holmestrand og Sarpsborg skiller seg ut med et bredere spekter kulturminner i fordelingen på sosiale miljøer og hustyper. Også Samnanger har, med utgangspunkt i industristedet Tysse, et merkbart innslag av hus med annen bakgrunn enn den tradisjonelt jordbruksrelaterte.

I sosial miljøsammenheng reflekteres tilknyttingen til "bynæringene" først og fremst i kategorien "Andre næringsdrivende". I 2009 peker Holmestrand seg ut med flere tap som berører de gamle bymiljøene. De mange bybrannene i perioden spores bl.a. i tapstallene for "Andre næringsdrivende", som her ligger over gjennomsnittet, mens den ligger under i de andre kommunene. Dels kommer "byen" også fram i kategorien "Arbeider, husmann, tjenestemann", der materialet for Sarpsborg og

Holmestrand bidrar med en anselig mengde hus knyttet til opprinnelige arbeidsmiljøer (rundt 40 % av småkårssegmentet). Dette segmentet peker seg ikke ut som spesielt utsatt for tap i denne perioden, men ligger likt med eller litt under gjennomsnittet.

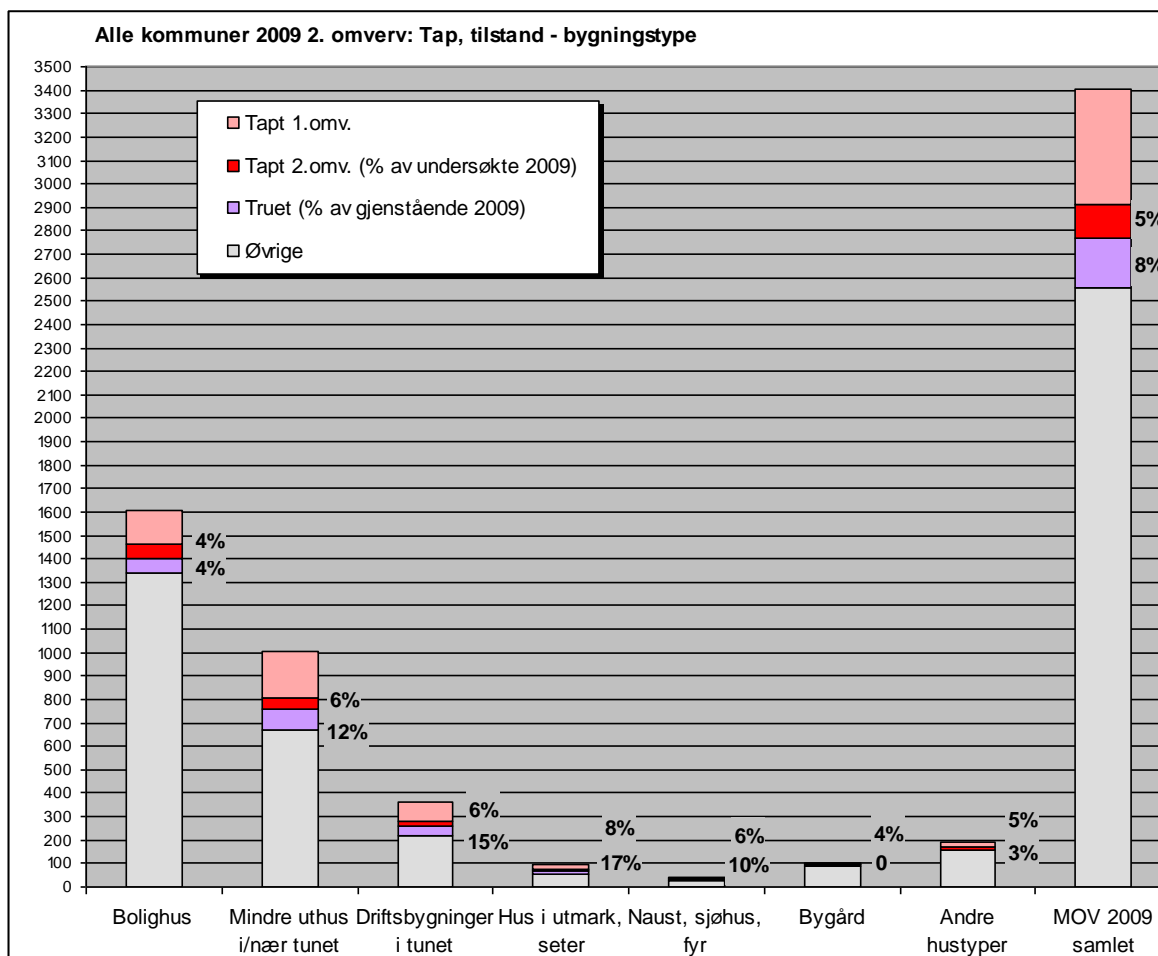
Til tross for stort innslag eldre by- og tettstedsbebyggelse, er hus som dokumenterer primærnæringens historie i flertall også i bykommunene. I landbrukskommunen Bø er disse nærmest enerådende.

Tapsandelen i bondestanden ligger litt under gjennomsnittet samlet. Det er særlig Bø, men også Samnanger som bidrar til dette "positive" resultatet. I Sarpsborg og Holmestrand følger bøndene gjennomsnittet. Tapsandelen for bebyggelsen knyttet til husmannsplassene ligger derimot klart over gjennomsnittet samlet. Her er det igjen forholdene i Bø og Samnanger som gir utslaget. Resultatet samsvarer bare delvis med trenden fra 1. omverv. Også da lå Bø på topp, men i tillegg hadde Holmestrand høye tapstall, mens Samnanger lå i den andre enden av skalaen.

Den tilsynelatende bedre situasjonen for småkårsbebyggelsen i Holmestrand og Sarpsborg må ses i lys av betydelig reduksjon ved 1. omverv. Bestanden er med andre ord markert desimert i utgangspunktet, særlig om man tar med seg arbeiderstuene. Og andel gjenværende i dårlig stand er over gjennomsnittet i Bø og Samnanger, så prognosene framover er fortsatt dårlige.

Kategorien "Fisker" er representert i alle kommuner unntatt Bø og med flest i Samnanger. I år er det ingen tap her, ved 1. omverv var det tap i Samnanger. Det må bemerkes at "fiskerbonden" ikke trer fram som egen gruppe i SEFRAK. De fleste kombinasjonsbrukene langs kysten vil nok være registrert som "bonde".

6.2.2 Bestandsutviklingen i forhold til bygningstyper

Det er jordbrukets bygninger i tun og utmark, samt sjøbrukets hus som har de høyeste tapsprosentene, og høyest andel hus i kritisk dårlig stand. Utmarkshusene peker seg ut som særlig utsatte. Bolighusene ligger noe under gjennomsnittet på begge parametere.

Det er som forventet jordbrukets bygninger i tun og utmark som har vært mest utsatt for tap. Høy andel hus i dårlig stand tilsier at tapene vil ligge høyt også i overskuelig framtid.

Det er bare i Samnanger og Bø at utmarkshusene er i et antall av betydning, og tapstall og andel i dårlig stand ligger over gjennomsnittet i begge kommuner. Det er først og fremst situasjonen for utløer, sommerfjøs og seterfjøs som gir dette bildet. Ingen seterstuer har gått tapt mellom 1. og 2. omverv. Dette i motsetning til 1. omverv.

Når det gjelder driftsbygningene i tunet kommer kategorien "fjøs, stall, låve" dårligere ut enn den mer moderne "enhetslåven", både mht. tap og andel i dårlig stand. Det er særlig den noe mer alderdommelige bestanden av driftsbygninger i Bø som gir dette resultatet, men også Sarpsborg.

Det samlede resultatet for gruppen "Mindre uthus i/nær tunet" ligger over gjennomsnittet både for tap og særlig mht. tilstand. Det samsvarer med trenden etter 1. omverv, men som sist er det store variasjoner mellom hustypene i gruppen. Mest utsatt er sidebygningene med bryggerhus og drengestuer, men også småhus som smier, skjul, utkjellere m.m. Byuthusene i Sarpsborg framstår som en særlig utsatt gruppe, nå som ved forrige omverv. Stabburene har som sist lav tapsandel, men flere er i dårlig stand – det siste gjelder alle kommunene som har innslag av stabbur av betydning, dvs. alle unntatt Samnanger.

Selv om Sarpsborg og Holmestrand har kystlinje og Holmestrand har bakgrunn som gammel sjøfartsby, gjør kulturminner med tilknytning til sjøen svært lite av seg i materialet. Langt de fleste

sjøbrukshusene er registrert i Samnanger og det er bare her det er tap – som gjelder naust. Og andelen gjenværende naust i dårlig stand er relativt høy.

Bolighusene ligger samlet under gjennomsnittet både mht. tap og de kritisk dårlige, men Bø skiller seg ut med tap over gjennomsnittet. Det er flere brente våningshus tilknyttet gamle husmannsplasser som ligger bak en del av disse tapene.

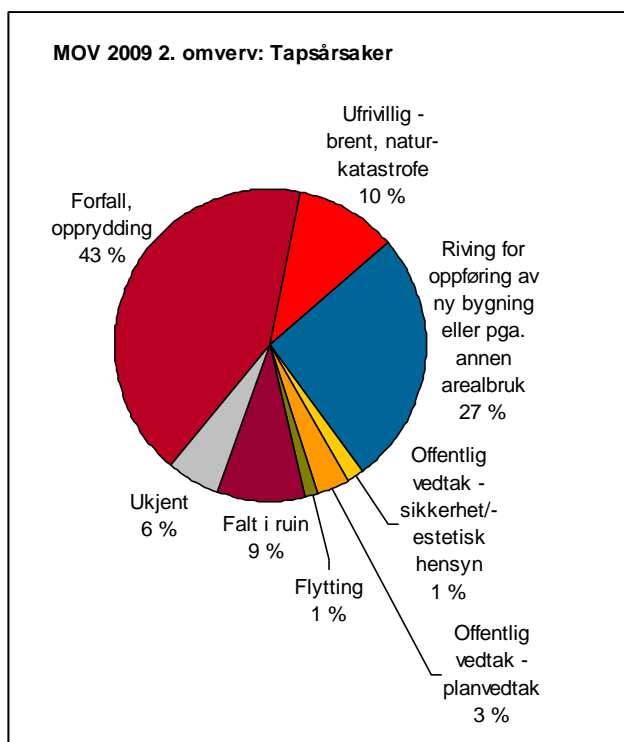
Alle kommunene har eksempler på hus som er satt i stand uten "Endring" i forhold til MOV-kriteriene siden 1. omverv. Det gjelder også hus som før var truet. Flere hus kan defineres som tilbakeførte – i streng og mindre streng forstand. Noen av disse kan knyttes til bistand fra offentlige midler som SMIL-institusjonen, det gjelder særlig i Bø.

Fortsatt er det boligshusene som endres mest og som har flest omfattende endringer. Men både Samnanger og Bø har et relativt høyt innslag av driftsbygninger som er endret i perioden. Trenden kan også til en viss grad spores i Sarpsborg. Noe gjelder delrivinger, men det er flere eksempler på at de blir satt i stand. Tallene viser at tross høye tapstall og høy andel i dårlig stand, blir deler av bestanden med eldre driftsbygninger holdt i hevd.

Sjøbrukets hus hadde lav andel endrete ved 1. omverv og få nye i 2009. Men det er eksempler på naust og sjøbuer som er pusset opp uten "Endring".

Felles for alle kommuner er at når hus pusses opp og detaljer skal fornyes, er det sveitserstilen man henter forbilder fra, enten det kan kalles tilbakeføring i streng forstand eller ikke. Det er få tilfelle av "nyklassisisme". Denne tendensen kom klart fram etter 1. omverv og er fortsatt gjeldende. Det er elementer etter endringer fra andre epoker utover 1900-tallet som skrelles av. Trenden med å ta i bruk tradisjonsinspirerte materialer og former er merkbart økende. Fjerning av kledning, gjerne i kombinasjon med nye torvtak, er en typisk endring på mindre tømmerhus, særlig sporbar i Bø.

6.2.3 Tapsårsaker

I hovedtrekk er det godt samsvar med fordelingen av tapsårsaker etter 1. omverv.

Den viktigste grunnen til at hus går tapt er at de ikke lenger er i bruk og at de forfaller. Litt over 50 % av tapene kan relateres til forfall, direkte eller indirekte. Det er som ved 1. omverv.

Ny arealbruk kommer som en god nummer to med 27 % av tapene. Det er et par prosent lavere enn etter forrige omverv.

Som sist har Holmestrand størst segment med ny arealbruk som tapsårsak – 50 %. Sarpsborg følger etter med 34 % og har økt sin andel noe i forhold til 2004. Det er stor avstand til Bø og Samnanger i dette.

Innslaget av tap på grunn av offentlige vedtak har sin bakgrunn i Sarpsborg og gjelder vedtak om riving på grunn av støyforhold fra vei, samt større utbyggingsprosjekter.

Brann står bak en større del av tapene denne gangen – 10 mot 2 % sist. Det er en serie med bybranner i Holmestrand og branner i våningshus på småbruk og plasser i Bø som gir dette resultatet. Det er også tap på grunn av brann i Sarpsborg, men ikke flere enn ved 1. omverv.

Kilder

Litteratur

Ascheoug og Gyldendals *Store norske leksikon*, 1994 og "storenorskeleksikon.no", 2009.

Broe, Unni og Skogstad, Solrun. *Gamle hus da og nå*. Status for SEFRAK-registrerte bygninger i Sarpsborg kommune. Østfold fylke 2004. Riksantikvaren.

Helland, Amund. 1909 Norges land og folk XVII2

Sarpsborg sentrum. Bevaringsplan og byfornyelsesplan. Februar 1990.

Sarpsborg kommune. "Kulturminneplan for Sarpsborg kommune 2005–2016 - Nyere tiders kulturminner". www.sarpsborg.kommune.no/.

Sarpsborg kommune: Kommuneplanens arealdel, planbeskrivelse 2003–2016. www.sarpsborg.kommune.no/.

Utrykte kilder, arkiv m.m.

Digitalarkivets folketellinger. <http://digitalarkivet.uib.no/>

Dokumentasjonsprosjektet. www.dokpro.uio.no/. Matrikkelutkastet av 1950.

SEFRAK-registreringen Sarpsborg 1982–91, skjemaer og kart.

Sarpsborg kommune sine websider. www.sarpsborg.kommune.no/.

Statistisk sentralbyrå. 1973. *Folke- og bolig telling 1970*, Oslo.

Statistisk sentralbyrå. 1981. *Folke- og bolig telling*. Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå. 1992. *Folke- og bolig telling 1990*. Oslo-Kongsvinger 1992

Statistisk sentralbyrå. 2001. *Folke- og bolig telling 2001*. Oslo-Kongsvinger.

Statistisk sentralbyrå. Faktaark, 1999. *Jordbrukst tellingen Sarpsborg* (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2009. *Befolkningsutviklingen i kommunene*. (www.ssb.no).

Statistisk sentralbyrå. 2009. *Tall om Sarpsborg kommune*. (www.ssb.no).

Statens kartverk. Topografisk hovedkartserie M711

Vedlegg 1. Andre omverv. Bygningstyper: Tap – endring – tilstand

0105 Sarpsborg 2. omverv	Under- søkt 1.omv.	Tapt 1. omv.		Under- søkt 2.omv.	Tapt 2. omv		Gjen- stående 2.omv	Endret: A, B, C*		A: stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
		antall	%		antall	%		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
Våningshus	475	29	6 %	446	18	4 %	428	158	37 %	12	3 %	58	14 %	88	21 %	45	225	28	7 %
Bolig	368	41	11 %	327	13	4 %	314	159	51 %	5	2 %	48	15 %	106	34 %	42	113	8	3 %
Bolighus	843	70	8 %	773	31	4 %	742	317	43 %	17	2 %	106	14 %	194	26 %	87	338	36	5 %
Sidebygning	122	23	19 %	99	8	8 %	91	19	21 %	0	0 %	6	7 %	13	14 %	12	60	10	11 %
Stabbur, loft	91	4	4 %	87	2	2 %	85	18	21 %	0	0 %	1	1 %	17	20 %	2	65	3	4 %
Andre små uthus i/nær tunet	141	26	18 %	115	6	5 %	109	19	17 %	1	1 %	4	4 %	14	13 %	16	74	25	23 %
Uthus knyttet til bolig/bygård	154	64	42 %	90	18	20 %	72	23	32 %	0	0 %	4	6 %	19	26 %	10	39	8	11 %
Mindre uthus i/nær tunet	508	117	23 %	391	34	9 %	357	79	22 %	1	0 %	15	4 %	63	18 %	40	238	46	13 %
Fjøs, stall, låve	37	9	24 %	28	2	7 %	26	3	12 %	0	0 %	0	0 %	3	12 %	2	21	8	31 %
Driftsbygning	79	14	18 %	65	4	6 %	61	24	39 %	0	0 %	15	25 %	9	15 %	9	28	4	7 %
Driftsbygninger i tunet	116	23	20 %	93	6	6 %	87	27	31 %	0	0 %	15	17 %	12	14 %	11	49	12	14 %
Utløe, sommerfjøs	2	1	50 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Naust, sjøbu	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0	0	0 %
Hus for utmark, sjøbruk	3	1	33 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	1	50 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Bygård	79	8	10 %	71	1	1 %	70	30	43 %	1	1 %	4	6 %	25	36 %	17	23	0	0 %
Næringsbygg	22	4	18 %	18	1	6 %	17	6	35 %	0	0 %	1	6 %	5	29 %	5	6	0	0 %
Forretningsbygg	21	1	5 %	20	1	5 %	19	5	26 %	0	0 %	0	0 %	5	26 %	6	8	0	0 %
Hotell, gjestgiv., m.m.	12	1	8 %	11	0	0 %	11	6	55 %	0	0 %	0	0 %	6	55 %	2	3	0	0 %
Kirke, kapell	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	1	0	0 %
Skole	19	3	16 %	16	0	0 %	16	9	56 %	0	0 %	1	6 %	8	50 %	1	6	0	0 %
Forsamlingshus	10	1	10 %	9	0	0 %	9	4	44 %	0	0 %	0	0 %	4	44 %	1	4	0	0 %
Kommunehus	2	0	0 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	0	0 %	1	50 %	0	1	0	0 %
Bygdemagasin, tollbu	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	2	0	0 %
Stasjonsbygning	3	1	33 %	2	1	50 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Hytte	1	0	0 %	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0 %	1	100 %	0	0 %	0	0	0	0 %
Annet	6	1	17 %	5	1	20 %	4	1	25 %	0	0 %	1	25 %	0	0 %	1	2	0	0 %
Ukjent	6	1	17 %	5	0	0 %	5	3	60 %	0	0 %	2	40 %	1	20 %	0	2	0	0 %
Andre hustyper	106	13	12 %	93	4	4 %	89	36	40 %	0	0 %	6	7 %	30	34 %	17	36	0	0 %
Samlet	1655	232	14 %	1423	76	5 %	1347	490	36 %	19	1 %	147	11 %	324	24 %	172	685	94	7 %

* gjenstående 100 %

Vedlegg 2. Andre omverv. Registreringskretser: Tap - endring – tilstand

	Gamle Sarpsborg 2. omverv		Under-søkt 1.omv.		Tapt 1. omv.		Under-søkt 2.omv.		Tapt 2. omv.		Gjenstående 2.omv	Endret: A, B, C*		A:stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
	Kretser	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall		%	antall	%	antall	%	antall	%	antall			%	antall
Sarpsborg vest	103 Spikeren	29	8	28 %	21	0	0 %	21	15	71 %	0	0 %	7	33 %	8	38 %	2	4	0	0 %			
	104 Sandesund	69	13	19 %	56	6	11 %	50	27	54 %	0	0 %	5	10 %	22	44 %	7	16	0	0 %			
	108 Enenda	24	6	25 %	18	1	6 %	17	9	53 %	0	0 %	4	24 %	5	29 %	3	5	0	0 %			
	109 Turkerud	4	2	50 %	2	0	0 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	2	0	0 %			
	110 Vingulmork	18	4	22 %	14	0	0 %	14	8	57 %	0	0 %	1	7 %	7	50 %	0	6	0	0 %			
	111 Sandesundsv. skole	5	1	20 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	1	2	0	0 %			
	112 Menighetshuset	20	5	25 %	15	2	13 %	13	6	46 %	0	0 %	2	15 %	4	31 %	2	5	0	0 %			
	113 Kulås	5	0	0 %	5	0	0 %	5	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	4	0	0 %			
Sarpsborg øst	201 Frankrike	26	2	8 %	24	2	8 %	22	9	41 %	0	0 %	1	5 %	8	36 %	5	8	0	0 %			
	202 Museet	46	11	24 %	35	0	0 %	35	8	23 %	0	0 %	1	3 %	7	20 %	5	22	1	3 %			
	203 Grina	55	16	29 %	39	1	3 %	38	14	37 %	0	0 %	3	8 %	11	29 %	9	15	2	5 %			
	204 Ram	46	11	24 %	35	8	23 %	27	9	33 %	0	0 %	4	15 %	5	19 %	5	13	0	0 %			
	205 Gleng	77	11	14 %	66	5	8 %	61	19	31 %	0	0 %	1	2 %	18	30 %	22	20	0	0 %			
	206 Fritznerbakken	7	1	14 %	6	4	67 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	2	0	0 %			
	307 Juletreetoppen	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	0	0	0 %			
	Gamle Sarpsborg	432	91	21 %	341	29	9 %	312	125	40 %	0	0	29	9 %	96	31 %	63	124	3	1 %			

* gjenstående 100 %

	0114 Varteig 2. omverv		Under-søkt 1.omv.		Tapt 1. omv.		Under-søkt 2.omv.		Tapt 2. omv.		Gjenstående 2.omv	Endret: A, B, C*		A:stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
	Kretser	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall		%	antall	%	antall	%	antall	%	antall			%	
Varteig	101 Hasle	3	0	0 %	3	0	0 %	3	1	33 %	0	0 %	0	0 %	1	33 %	0	2	0	0 %			
	102 Kultorp	14	1	7 %	13	1	8 %	12	4	33 %	0	0 %	0	0 %	4	33 %	1	7	0	0 %			
	103 Brunsby	43	4	9 %	39	1	3 %	38	11	29 %	1	3 %	2	5 %	8	21 %	4	23	5	13 %			
	104 Furuholmen	32	5	16 %	27	2	7 %	25	10	40 %	0	0 %	5	20 %	5	20 %	4	11	1	4 %			
	105 Bøe, Brenne	34	3	9 %	31	2	6 %	29	8	28 %	1	3 %	3	10 %	4	14 %	1	20	2	7 %			
	106 Sikkeland	48	4	8 %	44	2	5 %	42	8	19 %	0	0 %	3	7 %	5	12 %	3	31	8	19 %			
	107 Bergby	29	6	21 %	23	0	0 %	23	3	13 %	0	0 %	2	9 %	1	4 %	0	20	4	17 %			
	Varteig	203	23	11 %	180	8	4 %	172	45	26 %	2	1 %	15	9 %	28	16 %	13	114	20	12 %			

* gjenstående 100 %

0115 Skjeberg 2. omverv		Under- søkt 1.omv.		Tapt 1. omv.		Under- søkt 2.omv.		Tapt 2. omv.		Gjen- stående 2.omv.		Endret: A, B, C*		A:stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
Kretser		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
Borgen	1302 Hevingen	5	0	0 %	5	0	0 %	5	1	20 %	0	0 %	0	0 %	1	20 %	0	4	0	0 %			
	1304 Nygårdshaugen	8	1	13 %	7	0	0 %	7	3	43 %	0	0 %	1	14 %	2	29 %	0	4	0	0 %			
	1305 Volleberg	3	0	0 %	3	0	0 %	3	1	33 %	0	0 %	1	33 %	0	0 %	0	2	0	0 %			
	1306 Borgen øst	8	1	13 %	7	0	0 %	7	2	29 %	0	0 %	1	14 %	1	14 %	1	4	0	0 %			
	1307 Borgen vest	17	1	6 %	16	0	0 %	16	11	69 %	0	0 %	7	44 %	4	25 %	1	4	0	0 %			
	1308 Klavestadhaugen	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	3	0	0 %			
	1310 Værnåsen	1	0	0 %	1	1	100 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0	0 %			
	1311 Vik	11	0	0 %	11	2	18 %	9	1	11 %	0	0 %	0	0 %	1	11 %	2	6	1	11 %			
	1312 Nordlitoppen	4	2	50 %	2	0	0 %	2	1	50 %	1	50 %	0	0 %	0	0 %	1	0	0	0 %			
	1313 Kaia	2	0	0 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	0	0 %	1	50 %	0	1	1	50 %			
Hafslund	1314 Tveter	13	4	31 %	9	0	0 %	9	2	22 %	0	0 %	0	0 %	2	22 %	3	4	1	11 %			
	1401 Hafslund	12	1	8 %	11	0	0 %	11	1	9 %	0	0 %	1	9 %	0	0 %	3	7	0	0 %			
	1402 Nordberg	5	1	20 %	4	0	0 %	4	1	25 %	1	25 %	0	0 %	0	0 %	0	3	1	25 %			
	1403 Grasto	4	0	0 %	4	0	0 %	4	2	50 %	0	0 %	2	50 %	0	0 %	1	1	0	0 %			
	1404 Hauge	32	3	9 %	29	2	7 %	27	3	11 %	0	0 %	1	4 %	2	7 %	1	23	4	15 %			
1405 Hafslundtoppen	2	0	0 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	0	0 %	1	50 %	0	1	0	0 %				
Ullerøy	1101 Gunnarstorp	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %			
	101 Gunnarstorp	45	3	7 %	42	1	2 %	41	9	22 %	0	0 %	3	7 %	6	15 %	5	27	2	5 %			
	102 Åsrød	36	3	8 %	33	2	6 %	31	11	35 %	1	3 %	3	10 %	7	23 %	1	19	2	6 %			
	103 Nordre Ullerøy	18	0	0 %	18	2	11 %	16	4	25 %	0	0 %	1	6 %	3	19 %	3	9	0	0 %			
	104 Søndre Ullerøy	34	4	12 %	30	1	3 %	29	12	41 %	1	3 %	4	14 %	7	24 %	1	16	1	3 %			
105 Karlsøy	6	0	0 %	6	0	0 %	6	5	83 %	2	33 %	2	33 %	1	17 %	0	1	0	0 %				
S. og Ø. Skjeberg	201 Grimsøya	42	1	2 %	41	0	0 %	41	15	37 %	2	5 %	5	12 %	8	20 %	9	17	2	5 %			
	202 Løkkevika	15	1	7 %	14	0	0 %	14	4	29 %	0	0 %	2	14 %	2	14 %	3	7	0	0 %			
	203 Ingedal	42	2	5 %	40	2	5 %	38	10	26 %	1	3 %	3	8 %	6	16 %	5	23	3	8 %			
	205 Skjeberg	13	1	8 %	12	2	17 %	10	3	30 %	0	0 %	2	20 %	1	10 %	0	7	2	20 %			
	206 Hornnes	41	1	2 %	40	2	5 %	38	17	45 %	0	0 %	5	13 %	12	32 %	0	21	2	5 %			
	1201 Grimsøya	3	0	0 %	3	0	0 %	3	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	1	2	0	0 %			
Ise	1204 Høysand	9	2	22 %	7	0	0 %	7	5	71 %	0	0 %	0	0 %	5	71 %	1	1	0	0 %			
	1207 Rønneld	48	7	15 %	41	2	5 %	39	14	36 %	0	0 %	2	5 %	12	31 %	7	18	4	10 %			
	3108 Kampenes	4	0	0 %	4	0	0 %	4	1	25 %	0	0 %	0	0 %	1	25 %	3	0	0	0 %			
	3109 Ise	12	0	0 %	12	0	0 %	12	3	25 %	0	0 %	3	25 %	0	0 %	2	7	1	8 %			
3110 Skjebergdalen	28	4	14 %	24	0	0 %	24	2	8 %	0	0 %	1	4 %	1	4 %	3	19	3	13 %				
Skjeberg		527	43	8 %	484	19	4 %	465	146	31 %	9	2 %	50	11 %	87	19 %	57	262	30	6 %			

* gjenstående 100 %

0130 Tune 2. omverv		Under- søkt 1.omv.	Tapt 1. omv.		Under- søkt 2.omv.	Tapt 2. omv		Gjen- stående 2.omv	Endret: A, B, C*		A:stor endring*		B: middels endring*		C: liten endring*		Står*	Uendret	Derav truet*	
			antall	%		antall	%		antall	%	antall	%	antall	%	antall	%			antall	%
Hafs- lundøy	Kretser	18	2	11 %	16	0	0 %	16	9	56 %	0	0 %	3	19 %	6	38 %	1	6	2	13 %
	101 Rød	21	4	19 %	17	2	12 %	15	9	60 %	1	7 %	0	0 %	8	53 %	2	4	3	20 %
	104 Nordby	5	2	40 %	3	0	0 %	3	3	100 %	2	67 %	0	0 %	1	33 %	0	0	0	0 %
Lande	201 Alvim	22	5	23 %	17	1	6 %	16	9	56 %	0	0 %	2	13 %	7	44 %	1	6	1	6 %
	202 Klokkerjordet	2	2	100 %	0	0	0 %	0	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0	0	0 %
	203 Valaskjold	11	1	9 %	10	1	10 %	9	2	22 %	0	0 %	0	0 %	2	22 %	0	7	4	44 %
	205 Trompeten	3	1	33 %	2	0	0 %	2	1	50 %	0	0 %	0	0 %	1	50 %	0	1	0	0 %
	206 Lande	8	2	25 %	6	0	0 %	6	5	83 %	0	0 %	1	17 %	4	67 %	1	0	0	0 %
	207 Råkil	8	4	50 %	4	0	0 %	4	3	75 %	0	0 %	1	25 %	2	50 %	1	0	0	0 %
	208 Bakkeli	6	3	50 %	3	0	0 %	3	2	67 %	0	0 %	1	33 %	1	33 %	1	0	0	0 %
	301 Klokkhaugen	48	7	15 %	41	2	5 %	39	23	59 %	1	3 %	6	15 %	16	41 %	4	12	2	5 %
	302 Hannestad	14	2	14 %	12	0	0 %	12	5	42 %	0	0 %	4	33 %	1	8 %	2	5	0	0 %
Yven	303 Yven	16	1	6 %	15	0	0 %	15	7	47 %	0	0 %	1	7 %	6	40 %	1	7	1	7 %
	304 Yvenbråten	2	0	0 %	2	0	0 %	2	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	2	0	0 %
	308 Grålum	7	1	14 %	6	2	33 %	4	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	4	0	0 %
	309 Bjørnstad	9	4	44 %	5	0	0 %	5	5	100 %	0	0 %	2	40 %	3	60 %	0	0	0	0 %
	401 Greåker	14	0	0 %	14	2	14 %	12	7	58 %	0	0 %	1	8 %	6	50 %	0	5	1	8 %
	402 Fredheim	28	0	0 %	28	1	4 %	27	12	44 %	1	4 %	3	11 %	8	30 %	5	10	1	4 %
	403 Tindlund	1	0	0 %	1	0	0 %	1	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	0 %	0	1	0	0 %
Greåker	404 Greåkerdalen	16	2	13 %	14	0	0 %	14	8	57 %	0	0 %	4	29 %	4	29 %	2	4	0	0 %
	405 Svartbekk	2	0	0 %	2	0	0 %	2	2	100 %	0	0 %	1	50 %	1	50 %	0	0	0	0 %
	406 Moa	14	2	14 %	12	2	17 %	10	5	50 %	0	0 %	3	30 %	2	20 %	2	3	0	0 %
	407 Opstad	16	5	31 %	11	0	0 %	11	6	55 %	1	9 %	2	18 %	3	27 %	1	4	0	0 %
	502 Sanne	47	6	13 %	41	0	0 %	41	13	32 %	0	0 %	6	15 %	7	17 %	4	24	2	5 %
Vest-Tune	503 Solli	22	5	23 %	17	0	0 %	17	5	29 %	0	0 %	1	6 %	4	24 %	0	12	5	29 %
	504 Agnalt	12	0	0 %	12	0	0 %	12	4	33 %	0	0 %	1	8 %	3	25 %	1	7	0	0 %
	505 Minge	20	1	5 %	19	2	11 %	17	4	24 %	0	0 %	3	18 %	1	6 %	3	10	7	41 %
	506 Trøsken	11	1	9 %	10	1	10 %	9	5	56 %	0	0 %	0	0 %	5	56 %	0	4	2	22 %
	507 Holleby	19	2	11 %	17	2	12 %	15	5	33 %	2	13 %	1	7 %	2	13 %	2	8	2	13 %
	508 Jelsnes	22	4	18 %	18	1	6 %	17	1	6 %	0	0 %	1	6 %	0	0 %	2	14	4	24 %
	509 Kalnes	25	3	12 %	22	0	0 %	22	11	50 %	0	0 %	4	18 %	7	32 %	2	9	1	5 %
	510 Vister	21	3	14 %	18	1	6 %	17	2	12 %	0	0 %	1	6 %	1	6 %	1	14	2	12 %
	511 Eidet	3	0	0 %	3	0	0 %	3	1	33 %	0	0 %	0	0 %	1	33 %	0	2	1	33 %
	Tune	493	75	15 %	418	20	5 %	398	174	44 %	8	2 %	53	13 %	113	28 %	39	185	41	10 %
Stor-Sarpsborg	1655	232	14 %	1423	76	5 %	1347	490	36 %	19	1 %	147	11 %	324	24 %	172	685	94	7 %	

* gjenstående 100 %

Vedlegg 3. Kart over Sarpsborg

